Sintaxi

Carme Vilà Comajoan

PID_00155265

UOC
Universitat Oberta de Catalunya
www.uoc.edu

Índex

Introducció 5

Objectius 6

1. Conceptes introductoris 7
1.1. Estructura jeràrquica 7
1.2. Les categories no lèxiques 10

2. Funcions sintàctiques principals dels sintagmes 12
2.1. El verb com a funció sintàctica 12
2.2. El subjecte 15
2.3. Els complements exigits per un verb predicatiu 18
2.3.1. El complement directe 19
2.3.2. El complement de règim verbal 26
2.3.3. El complement indirecte 28
2.4. Els complements que prediquen 31
2.4.1. L'atribut 31
2.4.2. El complement predicatiu 34
2.5. Els complements no exigits pel verb 36
2.5.1. Els complements circumstancials 36
2.5.2. El complement agent 39

3. Les categories oracionals 40
3.1. Tipus d'oracions 40
3.2. L'oració simple 42
3.3. L'oració composta 46
3.4. Els mots oració 56

Resum 58

Activitats 61

Exercicis d'autoavaluació 61

Solucionari 63

Glossari 67

Bibliografia 68

Introducció

Quan parlem, no diem mots solts ni agrupem les paraules aleatòriament. No diem pas **Els amb són pati la jugant nens pilota al*, sinó *Els nens són al pati jugant amb la pilota*. Per tant, quan parlem, agrupem els mots en unes unitats superiors –que també tenen una estructura (per exemple, *els nens, amb la pilota*..., no diem pas **amb pilota la*)–, que ajuntem amb altres unitats d'una manera determinada, és a dir, formem oracions.

Els comportaments d'agrupament de mots, els comportaments sintàctics en definitiva, varien d'una llengua a una altra. I tots els parlants d'una llengua coneixem perfectament quins són els de la nostra, perquè bé sabem si una oració està ben formada o no. En aquest mòdul didàctic, bàsicament, intentem posar en evidència els mecanismes sintàctics del català amb l'ajut d'unes nocions teòriques.

Per estudiar les estructures més grans que els mots (els sintagmes i les oracions, sobretot), ens fixem en aspectes semàntics, però sobretot en aspectes formals. Una de les nocions que més aprofundim és la de funció sintàctica, que ens permet fer explícits molts comportaments de la nostra llengua que dominem sense ser-ne conscients.

Objectius

Els objectius que es pretén que els estudiants assoleixin en aquest mòdul didàctic són els següents:

1. Entendre l'estructura de les oracions.

2. Conèixer alguna de les eines teòriques (adaptades) que s'utilitzen per a reflexionar sobre la sintaxi.

3. Entendre les funcions sintàctiques principals dins una oració.

4. Entendre l'estructura de les oracions compostes i la seva classificació.

5. Conèixer certs aspectes genuïns (i algun de normatiu) de la sintaxi del català.

1. Conceptes introductoris

1.1. Estructura jeràrquica

Quan parlem, diem una sèrie de paraules una després de l'altra, perquè el llenguatge oral humà es produeix en el temps. El llenguatge escrit també es produeix d'una manera lineal, però en l'espai. El fet que diguem un mot després de l'altre ens pot fer pensar que l'estructura d'una oració, per exemple (1), és tal com la il·lustrem a (2).

(1)
El nou veí ahir explicava moltes xafarderies.

(2)

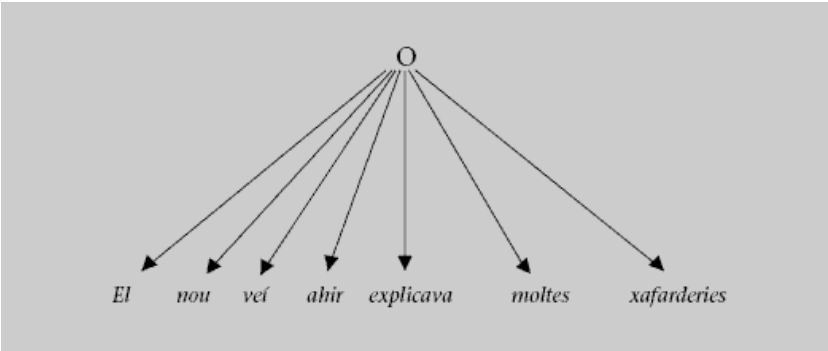

Però el fet que diguem els set mots anteriors –en el sentit ortogràfic del terme *mot*– un després de l'altre no implica pas que l'estructura de l'oració (1) sigui tal com es presenta en el temps, lineal, ni que tant ens faci en quin ordre es diguin els mots que la componen, perquè aquestes set paraules no es poden ordenar de gaires maneres més.

Sí que podríem dir (3) i –amb afegiment de *de* i *en*– (4) si més aviat estiguéssim parlant de xafarderies que no pas del nou veí. També podríem dir (5), focalitzant una part de l'oració (si el nostre interlocutor no hagués entès una part del que hem dit). No podríem dir, en canvi, (6).

(3)
Ahir explicava moltes xafarderies el nou veí.

(4)
De xafarderies, n'explicava moltes el nou veí.

(5)
MOLTES XAFARDERIES explicava ahir el nou veí... (i no moltes ximpleries).

(6)
**Veí nou el ahir xafarderies explicava moltes.*

Si reflexionem una mica sobre l'oració (1), ens adonarem que hi ha uns grups de mots que mantenen més unitat entre ells. Ja hem vist a (6), per exemple, que no podíem fer qualsevol canvi d'ordre. Intuïtivament també ens adonem que *moltes* i *xafarderies* van més units que no pas *explicava* i *moltes*. Amb tot, podem arribar més fàcilment a veure quina és la distribució en constituents d'una oració mitjançant el recurs de la substitució –assenyalem en negreta els elements que en substitueixen uns altres de l'oració (1)– i el recurs de fer preguntes la resposta de les quals fos un grup d'(1).

(7)
a) ***En Marc*** *ahir explicava moltes xafarderies.*
b) *El nou veí* ***a les tres de la tarda*** *explicava moltes xafarderies.*
c) *El nou veí ahir* ***arribava****.*

(8)
a) *Qui explicava moltes xafarderies? El nou veí.*
b) *Què feia el nou veí? Explicava moltes xafarderies.*
c) *Què explicava el nou veí? Moltes xafarderies.*
d) *Quan explicava moltes xafarderies el nou veí? Ahir.*

Els grups de mots que mantenen més unitat entre ells són els sintagmes, que també tenen una estructura interna.

Per tant, l'estructura d'(1) és més aviat com la següent:

(9)

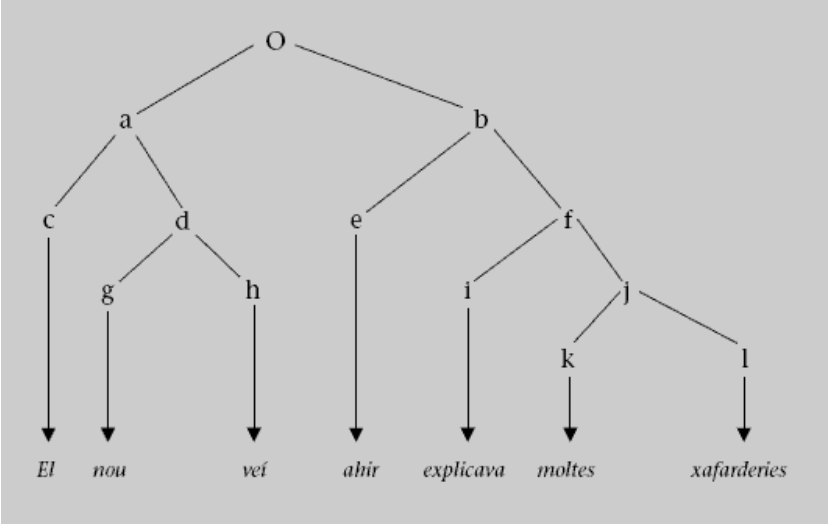

Sistemes d'anàlisi sintàctica

Hi ha diversos sistemes que intenten reproduir l'estructura jeràrquica que es presenta en una oració. Els més utilitzats són els diagrames arboris i el sistema de claudàtors. Vegem com representaríem l'oració (1) amb aquests dos sistemes d'anàlisi:

Abreviacions

Adj = adjectiu
det = determinant
GN = grup nominal
GV = grup verbal
N = nom
O = oració
Prep = preposició
Quant = quantificador
SAdj = sintagma adjectival
SAdv = sintagma adverbial
SN = sintagma nominal
SPrep = sintagma preposicional
SV = sintagma verbal
V = verb

1) Anàlisi sintàctica mitjançant diagrama arbori.

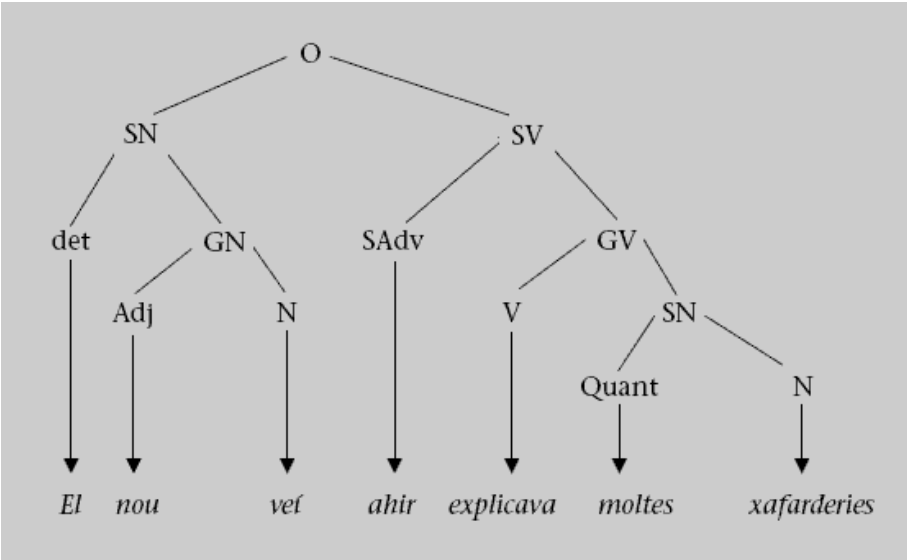

2) Anàlisi sintàctica mitjançant claudàtors.

[[El [nou veí $_{GN}]_{SN}$] [ahir [explicava[moltes xafarderies $_{SN}]_{GV}]_{SV}]_{O}$]

Observeu, també, la representació amb una anàlisi de les diferències estructurals (no, en canvi, lineals) entre els sintagmes *el professor d'història anglès* i *el professor d'història anglesa*.

(10)
el professor d'història anglès
[[*El*$_{det}$] [[[*professor*$_{N}$] [[*d'*$_{Prep}$] [*història*$_{N}]_{SPrep}]_{GN}$] [*anglès*$_{Adj}]_{GN}]_{SN}$]

(11)
el professor d'història anglesa
[[*El*$_{det}$[[*professor*$_{N}$][[*d'*$_{Prep}$][[*història*$_{N}$][*anglesa* $_{Adj}]_{SN}]_{SPrep}]_{GN}]_{SN}$]

La professora d'història anglesa, en canvi, constitueix un sintagma ambigu, perquè tant podria correspondre a:

(12)
a) [[*La*$_{det}$] [[[*professora*$_{N}$] [[*d'*$_{Prep}$] [*història*$_{N}]_{SPrep}]_{GN}$][*anglesa*$_{Adj}]_{GN}]_{SN}$]

si la professora fos anglesa, com a:

b) [[*La*$_{det}$] [[*professora*$_{N}$] [[*d'* $_{Prep}$] [[*història*$_{N}$] [*anglesa* $_{Adj}]_{SN}]_{SPrep}]_{GN}]_{SN}$]

si la història fos anglesa.

Observeu que en aquests dos sistemes d'anàlisi que hem vist només cal assenyalar les categories (SN, SPrep, etc.) i no les funcions (subjecte, complement directe, etc.). Les funcions sintàctiques es dedueixen pel nivell en l'anàlisi i per les relacions de dependència entre les categories (per exemple, el subjecte és aquell SN que depèn de l'O i que és al mateix nivell que el SV).

3) Hi ha un altre tipus d'anàlisi molt utilitzat en diverses etapes de l'ensenyament, tot i que és poc pedagògic perquè afavoreix la confusió entre categories i funcions –ja que, com que no reflecteix bé l'estructura de les oracions, s'hi han d'assenyalar les funcions explícitament–, no serveix per a les oracions impersonals, col·loca al mateix nivell els complements exigits pel V i els optatius, només serveix per a analitzar oracions prèviament triades pel professor perquè no s'hi poden tractar els elements elidits o els sintagmes discontinus, etc.

(13)

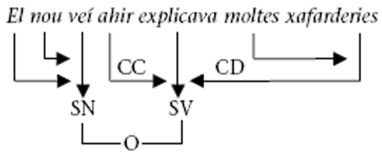

Nosaltres, en general, no fem cap anàlisi sintàctica com les anteriors. Ens limitem a assenyalar en negreta o mitjançant el subratllat les funcions sintàctiques de les quals parlem en aquell moment o que ens interessi remarcar (amb el subratllat fins i tot podem indicar nivells diferents), procediment habitual en els llibres de lingüística.

1.2. Les categories no lèxiques

En el mòdul "Morfologia" hem vist –subsidiàriament– el nom de les categories la majoria de membres de les quals constitueixen un sol mot. Així, *el* i *la,* per exemple, són especificadors (o, més concretament, determinants); *nen* i *Pere* són substantius, etc. Aquestes categories, quan apareixen en una oració, formen part d'un sintagma o ells mateixos en constitueixen un.

En aquest mòdul didàctic veiem les **categories no lèxiques**, aquelles categories la majoria de membres de les quals estan formats per més d'un mot.

Aquestes categories no lèxiques es poden classificar de la manera següent, que us definim de manera sintàctica:

1) Sintagmes: grups de mots que giren a l'entorn d'un nucli (un substantiu, un adjectiu, un verb, una preposició o un adverbi).

Abreviacions per als sintagmes

SN = sintagma nominal
SAdj = sintagma adjectival
SPrep = sintagma preposicional
SAdv = Sintagma adverbial

2) Oracions i altres categories oracionals: unitats sintàctiques i entonatives completes. Les categories oracionals es poden classificar de la manera següent:

a) Oracions pròpiament dites: unitats sintàctiques i entonatives completes que contenen un verb en forma personal. Es poden classificar en **oracions simples** (si tenen només un verb) i **oracions compostes** (si tenen més d'un verb, encara que un sigui en una forma no personal) –que es poden classificar en oracions compostes per coordinació i oracions compostes per subordinació.

b) Mots oració: mots o grups de mots que, tot i no contenir cap verb, equivalen sintàcticament i semànticament a una oració.

3) Clàusules: parts d'una oració composta per subordinació. Es poden classificar en **clàusula matriu** (la part de l'oració composta que no és l'oració subordinada), que conté una mena de buit preparat per a acollir una altra oració que ocupa el lloc d'un constituent en una oració simple, i en **clàusula subordinada** (oració que ocupa el lloc del que seria un constituent d'una oració simple). Nosaltres, per simplificar la terminologia, parlem d'oració matriu i d'oració subordinada (en comptes de clàusula matriu i de clàusula subordinada).

2. Funcions sintàctiques principals dels sintagmes

Tot seguit, expliquem les **funcions sintàctiques** principals dins una oració: verb, subjecte, complements exigits per un V predicatiu (complement directe, complement de règim verbal i complement indirecte), complements que prediquen (atribut i complement predicatiu de subjecte i complement predicatiu de complement directe) i complements no exigits per cap V (complements circumstancials i complement agent).

Nota

No confongueu *categoria* (què és un *constituent sintàctic*) amb *funció* (com actua un constituent dins una oració).

Abreviacions per a les funcions sintàctiques

S = subjecte
V = verb (com a funció, no com a categoria sintàctica)
CD = complement directe
CRV = complement de règim verbal
CI = complement indirecte
At = atribut
CP = complement predicatiu
CC = complement circumstancial
CAg = complement agent

2.1. El verb com a funció sintàctica

Si algú us demana a quina categoria pertany *cantarem*, segurament respondreu que és un verb. I si algú us demana quina funció sintàctica fa *cantarem* en l'oració *Potser cantarem,* respondreu que fa la funció de V. Perquè hi ha una categoria (verb) que sempre fa la mateixa funció (de V). I totes les diverses teories que hi ha sobre l'estructura de l'oració consideren que el V –o algun component (es pot distingir entre flexió, els morfemes verbals, i V pròpiament dit)– és la categoria a l'entorn de la qual gira tota l'oració. Perquè el V no tan sols influeix sobre els seus complements, sinó també sobre el S.

La funció del sintagma verbal: el predicat

És també el tipus de V el que determina quin tipus de **predicat** tenim. Hi ha dues menes de predicat segons el V (l'estructura de funcions bàsica d'una oració és subjecte –si no tenim una oració impersonal– i predicat).

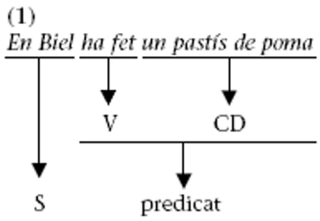

Hom distingeix habitualment dos tipus d'oracions segons la naturalesa del predicat:

1) Les **oracions atributives**, en què la predicació ve més donada per un element que no té morfemes verbals (l'At) que no pas pel V. En aquest cas la funció del SV s'anomena **predicat nominal** (format pel V atributiu i per l'At). Observeu, per exemple, que en els predicats nominals és l'At qui tria el tipus de S que vol (*simpàtic* exigeix un S [+animat]) i no el V.

(2)
a. **El televisor és simpàtic.*

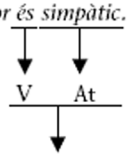

predicat nominal

b. *En Sergi és simpàtic.*

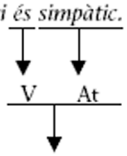

predicat nominal

2) Les **oracions predicatives**, en què la predicació recau sobre el V (tot i que a vegades el verb, com els verbs atributius, no és d'acció). En aquest cas la funció del SV s'anomena **predicat verbal** (format pel V predicatiu i pels complements exigits pel V):

Advertiment

A partir d'ara, prescindim del predicat en les anàlisis.

(3)
L'Eduard s'avé amb el seu avi.

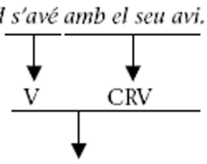

predicat verbal

(4)
La Marta té molts discs.

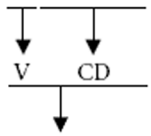

predicat verbal

Perífrasis verbals i altres construccions que equivalen sintàcticament i semànticament a un verb

Les perífrasis verbals són construccions que equivalen sintàcticament gairebé a una forma verbal. En moltes llengües (per exemple, l'anglès) hi ha uns quants verbs, anomenats *modals* i *aspectuals*, que tenen un comportament molt diferent de la resta. Però en altres llengües, entre elles el català, es fa molt difícil de discernir quan una construcció que té els elements mínims per ser considerada perífrasi (que conté un verb flexionat i un verb en forma no personal) en forma una o quan no. Aquesta dificultat explica que la llista de perífrasis verbals varïi tant d'un llibre a un altre, i que els criteris per a identificar-les siguin tan febles.

En anglès

Els verbs modals i aspectuals de l'anglès tenen comportaments morfològics i sintàctics molt diferents dels comportaments dels verbs ordinaris –deixem de banda els verbs auxiliars–: fan la interrogació amb inversió (*Can you come?*), admeten contraccions (*wouldn't*), no afegeixen *-s* a la tercera persona del singular (*He can go*), etc.

Abreviacions

I = Infinitiu
G = Gerundi

Tot seguit us oferim una llista de les construccions que, són principals perífrasis verbals.

Perífrasis verbals	Exemples
acabar + *de* + I	**He acabat de fer** el dinar.
anar + *a* + I ['dirigir-se a']	Quan m'has vist **anava a veure** l'Olga.
anar + *a* + I ['ser imminent']	Quan m'has trucat **anava a sortir**.
arribar + *a* + I	No va **arribar** mai **a fer** de protagonista.
començar + *a* + I	S'hi **comença a trobar** bé.
continuar + G	**Continuava explicant** els mateixos acudits.
cuidar + I	Va caure i es **va cuidar trencar** una cama.
deixar + I	Ni juga ni **deixa jugar**.
deixar + *de* + I	No ha **deixat d'anar**-hi mai.
deure + I	**Deu assajar** molt perqué ho fa més bé.
fer + I	El vestit me'l **vaig fer fer.**
gosar + I	No gosàvem **dir-li** res.
haver + *de* + I	Sempre **havia de rentar** els plats ell.
pensar + I ['haver decidit']	**Penso anar**-hi tant si vols com no.
poder + I	No **podré fer**-ho sola.
soler + I	**Solíem anar**-hi quan no hi havia ningú.

Consulta recomanada

Per als criteris que expliquen aquesta llista de perífrasis, vegeu el llibre de **C. Vilà** (2001), *La llengua catalana com a sistema* (pàg. 155-161). Barcelona: EDIUOC.

2.2. El subjecte

En una oració gairebé sempre trobem un sintagma que concorda amb nombre i persona amb el V: aquest sintagma fa la funció sintàctica de S.

Compte

A partir d'ara, en els exemples assenyalem en negreta la funció sintàctica de què tractem especialment en un apartat. Per exemple, en aquest apartat assenyalem en negreta tots els subjectes (S).

A vegades, en una oració podem trobar més d'un sintagma que sembla que concordi amb el V.

En l'oració ***Els meus pares*** *han escrit postals a tots els seus amics* el verb és en tercera persona del plural i hi ha tres sintagmes que també són en tercera persona del plural: *els meus pares*, *postals* i *a tots els seus amics*. Però d'aquests sintagmes només n'hi ha un que concordi en nombre i persona amb el verb, ja que, mentre que (1) és una oració gramatical, (2) és una oració agramatical:

(1)
Els meus pares *han escrit postals a l'oncle Joan.*

(2)
***El meu pare** han escrit postals a tots els seus amics.*

Per tant, encara que en una oració hi hagi més d'un sintagma que coincideixi en nombre i persona amb el V, només un (el S) és el que hi concorda; o sigui, el que hi ha de coincidir forçosament. Com ja veurem més endavant, també l'At concorda sovint en nombre i persona amb el verb. També veurem com podem diferenciar el S i l'At.

Vegeu també

Concretament a l'apartat 2.4.1 d'aquest mòdul didàctic.

El subjecte de les formes no personals

Quant al S de les formes no personals, és una qüestió bastant complexa, que rep tractaments molt diferents segons les teories. Un tractament aparentment simple és fer veure que les formes no personals no tenen S mai; però si es fa així, no podríem assignar cap funció, per exemple, a *nosaltres* en l'oració *Després de parlar nosaltres, ningú no va dir res* o a *jo* en l'oració *No m'importa no agradar-li jo*.

Els S de les formes no personals (infinitius, gerundis i participis) no concorden, és clar, amb el V. Observeu, també, que el S d'un infinitiu –l'únic de què tractem– sempre va darrere el verb:

(3)
a) *Després de parlar* ***nosaltres****, ningú no va dir res.*
b) **Després de* ***nosaltres*** *parlar, ningú no va dir res.*

Utilitzem el símbol Ø per al S de l'infinitiu, que ens permet d'assenyalar les relacions de coreferència (el S de l'infinitiu és coreferent amb un element de l'oració matriu):

(4)
Nosaltres$_i$ *pretenem cantar* ***Ø***$_i$.
[El S de *cantar* és coreferent amb el S de l'oració matriu.]

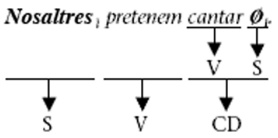

(5)
Nosaltres$_i$ *obliguem l'Eva*$_j$ *a cantar* ***Ø***$_j$.
[El S de *cantar* és coreferent amb el CD de l'oració matriu.]

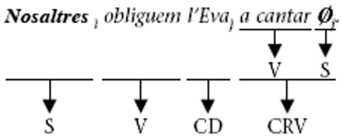

Observeu que a (4), (5) i (6) l'element amb el qual és coreferent el S de la forma no personal depèn de l'estructura de complements que exigeixi el V. Vegeu, en canvi, que a (7) el verb *col·laborar* funciona diferent.

(8)
Nosaltres$_i$ *permetem a l'Eva*$_j$ *de cantar* ***Ø***.
[El S de *cantar* és coreferent amb el CI de l'oració matriu.]

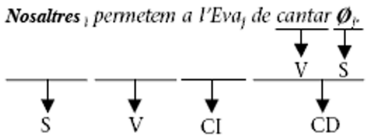

(7)
La Mercè$_i$ *col·labora amb l'Eva*$_j$ *a fer* $\boldsymbol{Ø_{i+j}}$ *el projecte.*

Els S anteriors solament poden aparèixer realitzats fonèticament si van seguits d'un adjectiu, i també d'un CP que només es pot referir a aquests S.

(4)'
a) ***Nosaltres***$_i$ *pretenem cantar Ø*$_i$ ***nosaltres***$_i$.
b) ***Nosaltres***$_i$ *pretenem cantar* ***nosaltres mateixos***$_i$.

(5)'
a) ***Nosaltres***$_i$ *obliguem l'Eva*$_j$ *a cantar Ø*$_j$ ***ella***$_j$.
b) ***Nosaltres***$_i$ *obliguem l'Eva*$_j$ *a cantar* ***ella sola***$_j$.

A vegades en oracions (8)', (9)', (10)' i (11)' el S té un significat genèric (molt semblant a una oració impersonal). En aquest cas, si hi ha un CP, ha de tenir el gènere i el nombre no marcats.

(6)'
Nosaltres$_i$ *permetem a l'Eva*$_j$ *de cantar* $\boldsymbol{Ø_j}$ *asseguda*$_j$.

(7)'
La Mercè$_i$ *col·labora amb l'Eva*$_j$ *a fer* $\boldsymbol{Ø_{i+j}}$ *el projecte juntes*$_{i+j}$.

(12)
No és bo viatjar $Ø_{\textbf{genèric}}$*desinformat*$_{\text{genèric}}$.

Les preposicions en el subjecte

Els S normalment no van encapçalats per cap preposició. Només tenim dos tipus de S que poden tenir la preposició *de*, en un dels dos casos obligatòriament, i en l'altre, optativament:

1) Està encapçalat per la preposició *de* aquell **S indefinit** que estigui tematitzat respecte d'un verb inacusatiu. L'ordre no marcat és *Avui arribaran més vaixells*.

(8)
***De vaixells**, avui **n'**arribaran **més**.*

A l'oració (20) tenim un S discontinu i amb el nucli repetit. Es pot assenyalar d'aquesta manera:

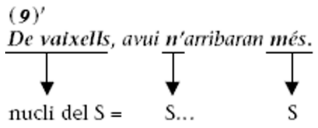

(10)
***De pisos**, se**'n** venien **més** fa dos anys que ara.*
[No s'ha d'interpretar com que dues o més persones concretes es venien uns pisos.]

La tematització amb *de* és una característica del català que ocorre en altres funcions sintàctiques en què un sintagma no va encapçalat per preposició, per exemple: *De malament, la nena també s'hi va portar; D'alt, ho és el meu fill, no el meu nebot; De feliços, aleshores ho érem més,* etc.

2) Pot estar encapçalat per la preposició *de* aquell S que tingui forma d'oració amb un verb en **infinitiu** si l'ordre és no marcat, entre d'altres restriccions.

Nota

Tingueu present que és un castellanisme col·locar davant l'infinitiu l'article *el*: **M'agrada el passejar sota la pluja.*

(11)
a) *M'agrada **passejar sota la pluja.***
b) *M'agrada **de passejar sota la pluja.***

(12)
a) ***Passejar sota la pluja** m'agrada.*
b) ***De passejar sota la pluja** m'agrada.*

(13)
a) *Era inútil **colgar el tresor**.*
b) **Era inútil **de colgar el tresor**.*

3) A part de la preposició *de*, també podem trobar altres preposicions i, fins i tot, adverbis que encapçalin un S. En aquests casos es considera aquesta preposició o aquest adverbi com un especificador, i no com el nucli del S.

(14)
***Entre ell i jo** enllestirem la feina.*

(15)
*Ho sabria fer **fins i tot el seu fill de tres anys**.*

(16)
***Solament una actriu com ella** podia interpretar aquell personatge.*

2.3. Els complements exigits per un verb predicatiu

A les oracions que vénen a continuació veiem el CD, el CRV i per últim el CI. Tots tres complements tenen en comú que són exigits per un verb predicatiu.

Atenció

El CI, però, pot aparèixer a vegades amb verbs atributius, com en l'oració *Li* [CI] *és padrí.*

Per tant, i com a conclusió, tots tenen en comú que normalment tenim oracions agramaticals, o gairebé gramaticals, si no hi apareix un dels complements que abans hem esmentat amb un verb que els exigeix (un dels tres, o dos).

(1)
a) *Hem explicat* <u>*moltes coses.*</u> → CD

b) ??*Hem explicat.*

(2)
a) *Va acostumar* <u>*els seus alumnes*</u> <u>*a obeir-la.*</u> → CD, CRV

b) **Va acostumar els seus alumnes.*

c) **Va acostumar a obeir-la.*

(3)
a) *Donaré* <u>*bombons*</u> <u>*als meus nebots.*</u> → CD, CI

b) ?*Donaré bombons.*

c) **Donaré als meus nebots.*

(4)
a) *Parlaré* <u>*als alumnes*</u> <u>*d'aquest tema.*</u> → CI, CRV

b) ??*Parlaré als alumnes.*

c) *Parlaré d'aquest tema.*

Tot i que aquests complements són exigits obligatòriament pel verb, en algun cas tenim oracions gramaticals encara que no hi apareguin, la qual cosa depèn del verb en concret, no de la semàntica –de la mateixa manera que a l'oració (5) podem entendre 'Hem menjat alguna cosa comestible', a l'oració (1) podríem haver entès 'Hem explicat alguna cosa explicable'–:

(5)
a) *Hem menjat bombons.*
↓
CD

b) *Hem menjat.*

(6)
a) *Surto de casa.*
↓
CRV
b) *Surto.*

(7)
b) *Vaig comprar la mona al meu fillol.*
↓
CI

b) *Vaig comprar la mona.*

2.3.1. El complement directe

Anomenem complement directe **CD** aquell complement (normalment introduït directament, sense preposició) exigit per un verb predicatiu, que pronominalitza de la manera següent:

Nota

Recordeu que hi ha S que també pronominalitzen amb *en*, i que es diferencien dels CD perquè concorden en nombre i persona amb el verb.

1) Si és **definit** i de tercera persona no reflexiu pronominalitza amb /l/ (*el, la, els, les*):

(1)
Vaig veure **la Laia.**
La vaig veure.

També cal fer notar que un SN amb funció de CD encapçalat per *tots* o *totes* seguit d'un article definit i un substantiu pronominalitza *els, les* (*Veuré tots els nois / Els veuré*) i es pot mantenir *tots, totes* (*Els veuré tots*, no **Veuré tots*). Si *tots* o *totes* van seguits d'un nombre i un substantiu (*Veuré tots dos nois*), poden pronominalitzar *Els veuré tots dos* o *Els veuré*, però no pas **Veuré tots dos*.

2) Si és **indefinit** –sent ja indeterminat o indefinit–, **quantificat** o **qualificat**, pronominalitza amb *en* (si és qualificat, el qualificador es manté i s'encapçala per *de*, i si és quantificat, el quantificador es manté i cau *de* si queda al final).

(2)
Tens ***plats nets?***
En *tens?*

(3)
Has vist ***pel·lícules?***
*****N'****he vistes* ***boníssimes****.*
N' *he vistes* ***de boníssimes****.*

(4)
Em sembla que té ***mil llibres****.*
Em sembla que ***en*** *té* ***mil.***

(5)
No tenim ***gens de pa****.*
No* ***en* *tenim* ***gens de****.*
No ***en*** *tenim* ***gens****.*

No sempre es pot relacionar una seqüència concreta amb unes característiques absolutes; per exemple, *cinquanta quilos* es pot comportar a vegades com un sintagma definit (com si fos 'els cinquanta quilos') i a vegades com un sintagma quantificat:

(6)
a) *Peso* ***cinquanta quilos****.*
Els *peso.*
b) *Peso* ***cinquanta quilos****.*
En *peso* ***cinquanta****.*

Observeu que l'oració (6a) no es pot passar a passiva (**Cinquanta quilos són pesats per mi*) perquè el S (el S el·líptic [*jo*]) no és AGENT. En canvi, sí que es podria passar a passiva l'oració *Peso cinquanta quilos de patates,* perquè en aquesta sí que el S és AGENT. No sempre que tenim una oració activa amb un CD podem passar-la a passiva de manera que el CD esdevingui el S de la passiva. Vegem unes quantes de les característiques que no ens ho permeten:

Nota

Penseu que, a part d'aquestes restriccions, en registres informals l'ús de les oracions passives és poc freqüent en català. Ja veiem, a l'apartat 3.2, les alternatives que tenim en la nostra llengua a les oracions passives.

a) Quan el S de l'oració activa no és AGENT:

(7)
La Bet té ***molts llibres****.*
**Molts llibres són tinguts per la Bet.*

b) Quan el verb de l'oració activa està en present d'indicatiu o en pretèrit imperfet d'indicatiu d'un verb perfectiu (que indica una acció de temps limitat):

(8)
a) *Un caçador matava* ***els conills****. **Els conills eren morts per un caçador.*
a') *Un caçador va matar* ***els conills****. Els conills van ser morts per un caçador.*
b) *Un caçador empaitava* ***els conills****. Els conills eren empaitats per un caçador.*

c) Quan el CD de l'oració activa és indefinit, perquè no podem tenir (tret de titulars periodístics) un S indefinit:

(9)
He trobat ***nens entremaliats****. **Nens entremaliats han estat trobats per mi.*

3) Si el CD és neutre (si té forma d'oració o bé està encapçalat per l'article neutre *el* o bé és *això* o *allò*), pronominalitza amb *ho* (i si hi ha *tot,* s'ha de mantenir).

Nota

En castellà, darrerament, molts parlants no diuen *lo* quan hi ha *todo*, i alguns parlants del català també suprimeixen *ho* en casos paral·lels. Diuen, per exemple, **Podrà saber tot, de la dieta mediterrània* en comptes de *Podrà saber-ho tot, de la dieta mediterrània*.

(10)
M'ha dit ***que ja te n'anaves****. M'****ho*** *ha dit.*

(11)
Segur que em preguntarà: ***"On has estat?"*** Segur que m'**ho** preguntarà.

(12)
Quan m'haureu explicat ***allò****... Quan m'****ho*** *haureu explicat...*

(13)
Ha fet ***el que li vas exigir****.* ***Ho*** *ha fet.*

(14)
Ha fet ***tot això****.* ***Ho*** *ha fet* ***tot****.*

En moltes oracions, el CD no es pot pronominalitzar perquè ja ho està. Per exemple:

a) Quan apareixen els anomenats **pronoms personals febles** (*em, et, es, ens* i *us)*. Aquests pronoms no sempre fan funció de CD; a vegades poden fer funció de CI, o bé no fan cap funció sintàctica. Més endavant, veiem com podem distingir quan els pronoms anteriors fan de CD o de CI.

b) Si tenim un CD que té forma de pronom interrogatiu o bé de pronom relatiu, aleshores tampoc no el podem pronominalitzar. Amb tot, podem canviar el pronom per un substantiu i intentar de fer la pronominalització amb pronoms febles.

Observeu que tenim uns complements amb *a* que pot alternar amb *de*, que considerem CD per la pronominalització:

(15)
a) T'he ensenyat **a conduir**. *Te* ***n'****he ensenyat. / **T'hi he ensenyat.*
b) *T'he ensenyat* ***de conduir****. Te* ***n'****he ensenyat.*

Les preposicions en el complement directe

A diferència del castellà (en què un CD animat no pronominalitzat va sempre amb una preposició, la preposició *a*), en català el CD va gairebé sempre sense preposició, tant si aquest CD és [+animat] com si és [-animat]. Hi ha parlants, però, que col·loquen sempre *a* davant un CD [+animat].

(26)
He vist ***una casa preciosa.***

(27)
a) *Hem saludat* ***la mare d'en Joan.***
b) **Hem saludat* ***a la mare d'en Joan.***

Com hem vist en el cas dels S, podem trobar CD amb especificadors (com diverses preposicions, adverbis, etc.).

(28)
*He vist **fins i tot la Maria**.*

En algun cas podem trobar un CD format per dos elements, els quals suposen una estructura interna força complexa que té similituds amb una coordinació.

(29)
*He visitat **des de llocs turístics fins a racons poc coneguts**.*

(30)
*En aquesta pel·lícula podem admirar **tant l'actriu més famosa com l'aspirant a actriu més inexperta**.*

També cal que hi hagi una preposició en el segon element d'un CD d'estructura binària, com en l'oració següent:

(31)
[3a persona femení plural]$_{i+j}$ *Es*$_{i+j}$ *miraven **l'una**$_i$ **a l'altra**$_j$.*

En l'oració anterior considerem que *Es* i *l'una a l'altra* és el CD, però és coreferent amb un S també binari (però, si en comptes d'aparèixer el CD aparegués el S, s'expressaria amb *l'una i l'altra*: *L'una*$_i$ *i l'altra*$_j$ *es miraven*).

A part dels casos anteriors, també hi ha altres CD –gairebé sempre [+animats]– que porten preposició (*a* o *de*), en algun cas, obligatòriament, i en d'altres, optativament:

1) Porten sempre la preposició *a* els pronoms personals tònics (*mi, tu, ell, ella, vostè, si, nosaltres, nós, vosaltres, vós, ells, elles* i *vostès*), que, quan actuen de CD, sempre han de ser una repetició dels pronoms febles corresponents (no podem dir **Ha mirat a mi*, sinó tan sols ***M'**ha mirat* o ***M'**ha mirat **a mi***).

(32)
a) ***T'**ha saludat **a tu**.*
b) ***T'**ha saludat **tu**.*

2) Deu ser per la mateixa causa que una aposició d'un pronom personal feble necessita la preposició *a*.

(33)
a) *Si ho feu tan bé, els homes, **ens** avergonyireu, **a les dones**.*
b) **Si ho feu tan bé, els homes, **ens** avergonyireu, **les dones**.*

(34)
a) *L'objectiu d'aquest tríptic és ajudar-**vos**, **a les dones maltractades**, a tenir informació sobre els vostres problemes.*
b) **L'objectiu d'aquest tríptic és ajudar-**vos**, **les dones maltractades**, a tenir informació sobre els vostres problemes.*

(35)
a) *Ens ha saludat **a tots**.*
b) **Ens ha saludat **tots**.*

3) També es pot posar la preposició *a* davant d'altres pronoms tònics.

A la fotografia, portada de la obra de Joan Solà *Sintaxi normativa: estat de la qüestió.*

Joan Solà

És un dels lingüistes que més ha estudiat la sintaxi del català, tant des del punt de vista descriptiu com normatiu.

(36)
a) ***Qui*** *has vist?*
b) ***A qui*** *has vist?*

(37)
a) *Aquest comportament beneficia* ***tothom.***
b) *Aquest comportament beneficia* ***a tothom.***

(38)
a) *Aquesta és la dona* ***que*** *ha saludat abans l'Oriol.*
b) *Aquesta és la dona* ***a la qual*** *ha saludat abans l'Oriol.*
c) *Aquesta és la dona* ***a qui*** *ha saludat abans l'Oriol.*

4) També sembla que necessita la preposició *a* aquell CD que és lluny del V.

(39)
a) ??*En Pep va acostumar a portar-se bé* ***la seva filla***. [Compareu-la amb *En Pep va acostumar* ***la seva filla*** *a portar-se bé*.]
b) *En Pep va acostumar a portar-se bé* ***a la seva filla***.

(40)
a) **No vaig pas obligar a fer els deures* ***la nena***. [Compareu-la amb *No vaig pas obligar* ***la nena*** *a fer els deures*.]
b) *No vaig pas obligar a fer els deures* ***a la nena***.

5) Les gramàtiques normatives també consideren que hom pot afegir la preposició *a* davant de CD quan sense la preposició podríem tenir un enunciat ambigu, com ara l'enunciat *T'estima com l'Eva*, que pot correspondre tant a l'oració (41a) com a l'oració (41b), o en el cas de *Qui ha vist en Joan?*, que pot correspondre tant a l'oració (42a) com a l'oració (42b).

(41)
a) [3a persona del singular$_i$] *T'estima com* [3a persona del singular$_i$] *(estima)* ***l'Eva***.
T'estima com ***a l'Eva***.
b) [3a persona del singular] *T'estima com l'Eva (****t'****estima).*

(42)
a) (En Joan es va perdre, però algú el va veure.) *Qui va veure* ***en Joan****? Qui va veure* ***a en Joan****?*
b) (En Joan estava molt espantat, com si hagués vist un monstre.) ***Qui*** *va veure en Joan?*
A qui *va veure en Joan?*

6) En moltes ocasions també tendim especialment a posar *a* quan tenim un CD definit desplaçat, tematitzat (és a dir, col·locat fora de l'ordre no marcat).

(43)
a) ***L'Antònia l'****he vista fa una estona.*
b) ***A l'Antònia l'****he vista fa una estona.*

7) Un CD EXPERIMENTADOR moltes vegades sembla demanar la preposició *a* (en tot cas, molt més que quan tenim, com a l'oració (43), un CD el paper temàtic del qual no és EXPERIMENTADOR), encara que aparegui en l'ordre no marcat, o si es tracta d'un CD EXPERIMENTADOR que per als parlants molt sovint és un CI, fins i tot si el tenim en l'ordre normal:

Aclariment

Els papers temàtics són els "oficis semàntics" dels sintagmes.

Nota

Noteu que, quan tenim un complement desplaçat a davant, optativament podem tancar-lo amb una coma (***L'Antònia, l'****he vista fa una estona*; ***A l'Antònia, l'****he vista fa una es-*

tona). Quan el complement està desplaçat a darrere, aleshores ha d'estar obligatòriament encapçalat per una coma (*L'he vista fa una estona, l'Antònia*).

(44)
a) ***A l'Antònia l'****amoïnava no haver actuat bé.*
b) ??***L'Antònia l'****amoïnava no haver actuat bé.*

(45)
a) ***A l'Eduard l'****interessaves tu.*
b) ****L'Eduard l'****interessaves tu.*
c) *Tu interessaves* ***a l'Eduard****.*
d) ??*Tu interessaves* ***l'Eduard****.*

Compte

Normativament, *l'Eduard* i *l'* són un CD, però els parlants els consideren un CI.

Lectura recomanada

Si voleu llegir un resum sobre la qüestió de la preposició *a* en el CD, podeu consultar:

J. Solà (1994). *Sintaxi normativa: estat de la qüestió* (cap. 9, pàg. 163-177). Barcelona: Empúries.

En resum, el CD gairebé mai no porta la preposició *a*. Molts parlants tendeixen a afegir *a* davant tots els CD animats. És difícil de discernir si és un castellanisme, o bé si sense la influència del castellà també col·locaríem *a* davant els CD, ja que hi ha algun cas en què és impossible de prescindir de la preposició *a*.

En català, també hi ha CD que han de portar o poden portar la preposició *de*:

1) Un CD que tingui forma de sintagma nominal indefinit o quantificat, en el cas d'estar tematitzat, ha de tenir el nucli encapçalat per *de* obligatòriament:

(46)
a) ***D'objectes antics*** *ara ja no* ***en*** *compro* ***gaires****.*
b) ****Objectes antics*** *ara ja no* ***en*** *compro* ***gaires****.*
c) *Ara ja no* ***en*** *compro* ***gaires, d'objectes antics.***
d) **Ara ja no* ***en*** *compro* ***gaires, objectes antics****.*

2) Si el CD té forma d'oració subordinada d'infinitiu, en algun cas (especialment si el verb és de voluntat, projecte o desig) pot anar encapçalat per *de* –hi ha alguns casos obligatoris, però sempre si l'oració està en l'ordre no marcat–:

(47)
a) *Pretenien* ***telefonar a la Lluïsa.***
b) *Pretenien* ***de telefonar a la Lluïsa.***
c) ***Telefonar a la Lluïsa ho*** *pretenien (però no* ***ho*** *van pas fer).*
d) ****De telefonar a la Lluïsa ho*** *pretenien (però no* ***ho*** *van pas fer).*

(48)
a) *Necessito* ***telefonar a la Lluïsa****.*
b) **Necessito* ***de telefonar a la Lluïsa****.*

(49)
a) **Deien* ***telefonar a la Lluïsa****.* [Diferent de *Deien "Telefonar a la Lluïsa"*, on *Telefonar a la Lluïsa* són paraules textuals, constitueixen un discurs directe.]
b) *Deien* ***de telefonar a la Lluïsa****.*

3) Hi ha uns quants verbs, de coneixement intel·lectual, que presenten peculiaritats pel que fa a les preposicions que regeixen, especialment quan el complement (que per la pronominalització sembla un CD) té forma d'oració d'infinitiu (amb el verb *saber*, quan significa 'conèixer completament una cosa', pot pronominalitzar amb /l/ –oracions (50) a (51)–, però, quan significa 'posseir una tècnica, un art', pot anar amb *de* i pronominalitza només amb *en*):

(50)
a) *Sé* ***anglès. En*** *sé.*
a') *Sé* ***l'anglès. En*** *sé.*
[Compareu amb *Sé* ***la lliçó***: ***La*** *sé* / ****En*** *sé.*]
b) *Sé* ***conduir. En*** *sé.*
c) *Sé de conduir.* ***En*** *sé.*

(51)
a) *Aprenc* ***a conduir. N'****aprenc.*
b) *Aprenc* ***de conduir.***
N'*aprenc.*

Les construccions factitives

Observeu les diferències entre les oracions de les dues columnes del quadre següent:

Construccions no factitives	Construccions factitives
(52) **a)** He obligat l'Anna a cantar. **L**'he obligada a cantar. **b)** He obligat l'Anna a cantar una cançó. **L**'he obligada a cantar una cançó.	**(53)** **a)** He fet cantar l'Anna. **L**'he feta cantar. **b)** He fet cantar una cançó a l'Anna. ***L**'he feta cantar una cançó / **Li** he fet cantar una cançó.
(54) **a)** He permès a l'Anna de cantar. Li he permès de cantar. **b)** He permès a l'Anna de cantar una cançó. Li he permès de cantar una cançó.	**(55)** **a)** He deixat cantar l'Anna. **L**'he deixada cantar. **b)** He deixat cantar una cançó a l'Anna. ***L**'he deixada cantar una cançó / **Li** he deixat cantar una cançó.

A (52) i a (54), que són construccions no factitives, tant si apareix com si no apareix el CD del V en infinitiu es manté el mateix sistema de complements respecte del V que és una forma verbal conjugada.

En canvi, a (53) i a (55), quan tenim una construcció factitiva, si l'infinitiu no té un CD, el S de l'infinitiu es comporta com un CD (pronominalitza amb *la*); però, si apareix el CD de l'infinitiu, el S de l'infinitiu es comporta com un CI (pronominalitza amb *li*).

En les construccions no factitives podem col·locar *l'Anna* darrere de *cantar* o de *cançó,* cosa que no podem fer en les construccions factitives.

Els altres verbs que es comporten com *fer* i *deixar* són *veure* i *sentir* (i, menys freqüentment, *mirar*).

Darrerament, sobretot en certs mitjans de comunicació escrits, es poden trobar ultracorreccions que consisteixen a tractar les construccions no factitives com si ho fossin o com si tinguessin dos CD, com els exemples següents:

(56)
**He permès l'Anna de cantar.*

(57)
*He permès a l'Anna de cantar. *L'he permès de cantar.*

2.3.2. El complement de règim verbal

El CRV és aquell constituent exigit pel verb que sempre va introduït per una preposició (normalment per una preposició àtona, o intercanviable per una d'àtona). El CRV pronominalitza amb *hi* o amb *en*. En el cas que la preposició sigui *per a*, el CRV no pronominalitza.

Exemple

Les oracions següents tenen CRV amb les preposicions més usuals:

(1)
No ens adonàvem ***de res.*** *No ens* ***n'****adonàvem.*

(2)
S'exposaran ***a molts perills.*** *S'****hi*** *exposaran.*

(3)
No s'avé ***amb els seus oncles.*** *No s'****hi*** *avé.*

(4)
Pensa sempre ***en l'Olga. Hi*** *pensa sempre.*

(5)
S'havia interessat ***per la política.*** *S'****hi*** *havia interessat.*

(6)
Aquest estri serveix ***per a moltes coses.***

La preposició que regeix el CRV pot caure en alguns casos. Però, tant si apareix la preposició que regeix el verb com si no apareix, considerem que tenim un CRV per la pronominalització, que en aquest cas es manté.

Vegeu també

Vegeu, més endavant, el subapartat "Canvi i caiguda de preposició".

(7)
a) *No s'adona* ***dels errors****. No se* ***n'****adona.*
b) *No s'adona* ***que l'enganyen****. No se* ***n'****adona.*

(8)
a) *Es va acostumar* ***a la bona vida****. S'****hi*** *va acostumar.*
b) *Es va acostumar* ***que li ho fessin tot.*** *S'****hi*** *va acostumar.*

Canvi i caiguda de preposició

Els CRV, com en altres llengües (el castellà no, si més no en els registres formals), quan tenen forma d'oració subordinada d'infinitiu, només duen les preposicions *a* o *de*. Si el verb normalment regeix una altra preposició, aquesta ha d'esdevenir *de* o *a*, i, quan tenen forma d'oració subordinada introduïda per *que*, elideixen la preposició (per tant, podem tenir CRV sense preposició).

Nota

En castellà molts parlants diuen *Estoy seguro que...*, amb caiguda de preposició. Normativament, però, cal dir *Estoy seguro de que...*

Es produeix exactament el mateix procés amb altres tipus de complements exigits per un substantiu, un adjectiu o una preposició.

Alguns exemples de canvi i caiguda de preposició		
Preposició + sintagma nominal	**Preposició (*a* o *de*) + oració subordinada amb verb en infinitiu**	**Preposició (aquesta cau) + oració subordinada amb verb conjugat**
S'adona **de l'error**.	S'adona **d'arribar d'hora**.	S'adona **que l'enredes**.
S'acostuma **a la bona vida**.	S'acostuma **a llevar-se d'hora**.	S'acostuma **que li ho facis tot**.
Confia **en tu**.	Confia **a trobar la solució**.	Confia **que trobis la solució**.
S'avé **amb l'Eva**.	S'avé **a fer el treball plegats**.	S'avé **que fem el treball plegats**.
Estic contenta **del premi**.	Estic contenta **d'haver guanyat el premi**.	Estic contenta **que hagis guanyat el premi**.
	El fet **d'haver-me saludat**...	El fet **que m'hagis saludat**...
Des **del dia que et vaig veure**...		Des **que et vaig veure**...

A vegades pot ocórrer que una oració amb una elisió de preposició quedi una mica dura (com per exemple *La solució consisteix que facis dues equacions*, o *N'hi havia prou que repetís el que havia escrit, No estic d'acord que anem plegats,* etc.), o bé fins i tot podem tenir seqüències ambigües (per exemple, *Convidarem els nois que acabin aviat*).

En els casos en què tenim construccions dures, es pot recuperar la preposició si s'hi introdueix una base buida (substantius com *el fet, la idea,* etc.), sense *de* (*La solució consisteix en el fet que facis dues equacions, No estic d'acord amb la idea que anem plegats*), o si es canvia l'oració subordinada amb verb conjugat per una oració subordinada amb verb no personal (*Convidarem els nois a acabar aviat, N'hi havia prou repetint el que havia escrit*).

Convidarem els nois que acabin aviat és un enunciat ambigu, perquè tant pot correspondre a 'Convidarem només els nois que acabin aviat, no convidarem pas els nois que acabin al cap d'una estona' (amb aquest significat *que* és un pronom relatiu), com a 'Convidarem els nois a acabar aviat' (amb aquest segon significat *que* és una conjunció).

Pronominalització del complement de règim verbal

Els CRV pronominalitzen amb *en* si la preposició que regeix el verb és *de*, i pronominalitzen amb *hi* si la preposició no és *de* (independentment de si el CRV indica persona, de si és definit, indefinit o de si ha caigut la preposició o no).

(9)
*He vist que m'enganyava però he fet veure que no me **n'**adonava.*

(10)
*Ha acudit **a mi**, i mira que feia temps que no **hi** acudia...*

(11)
*Pensa **en mi**, pensa-**hi**.*

(12)
*Jo sempre saludo en Pep, però el meu home no perquè no s'**hi** fa gaire.*

(13)
*En Joan s'interessa molt **per la feina**; el seu germà, en canvi, no s'**hi** interessa gens.*

	CD	CRV
I. SN determinat	Tinc aquells llibres nous. Els tinc.	M'he adonat **dels errors flagrants**. Me **n**'he adonat.
II. Nucli d'un SN determinat	Tinc aquells llibres nous. Tinc aquells nous.	M'he adonat **dels errors flagrants**. M'he adonat **dels flagrants**.
III. SN, oració	M'ha dit que m'afanyi. M'ho ha dit.	M'he adonat **que m'he d'afanyar**. Me **n**'he adonat.
IV. SN indeterminat	Tinc llibres. En tinc.	M'he adonat **d'errors**. Me **n**'he adonat.
V. Nucli d'un SN indeterminat	Tinc llibres vells. En tinc de vells.	M'avinc amb estudiants difícils. *M'**hi** avinc **amb difícils** / M'avinc **amb difícils**.

2.3.3. El complement indirecte

El **CI** és aquell complement exigit pel verb que, si és de tercera persona del singular no reflexiu, pronominalitza amb *li*:

(1)
a) *La professora d'anglès diu que et vol veure...*
b) *No fotis! I encara no **li** he donat el treball!*

El CI plural no reflexiu pronominalitza *els* (col·loquialment *els hi*):

(2)
a) *Les professores d'anglès diuen que et volen veure...*
b) *No fotis! I encara no **els** he donat el treball!*

Pronominalització del complement indirecte

Un sintagma preposicional CI amb *a* no reflexiu pronominalitza amb *li*, com heu vist en l'oració (1). Ara bé, si també pronominalitzem un CD amb *el*, *la*, *els*, *les* o *les*, es canvia *li* per *hi*:

(3)
a) *Has lliurat el dossier* ***al jutge?***
b') *Sí, ja* ***li*** *l'he lliurat.*
b'') *Sí, ja l'****hi*** *he lliurat.*

La combinació *li'l, li la, li'ls* i *li les* són pròpies del català valencià. Les formes pròpies del català central són *l'hi, la hi, els hi* i *les hi*.

Hi ha parlars en què també es canvia *li* per *hi* quan el CD és *en* –normativament, aquest canvi no és aconsellable–:

(4)
a) *Has donat caramels* ***al nen?***
b') *Sí,* ***li*** *n'he donats.*
b'') *Sí,* ***n'hi he*** *donats.*

En català central, en algunes zones no es fa el canvi de *li* per *hi* en contacte amb *en* i en d'altres, sí; i en d'altres zones trobem una diferenciació generacional (els parlants més grans diuen *li'n,* i els més joves canvien *li* per *hi*).

Els pronoms *em, et, es, ens* i *us* també poden fer funció de CI:

(5)
M'*ha donat un regal.*

Hi ha un altre canvi de *li* per *hi* que es produeix fins i tot en el català valencià: quan tenim un CD [+animat] que té forma de pronom feble personal i un CI.

(6)
a) *M'he donat totalment a la Maria.*
******Me* ***li*** *he donat totalment.*
b) *M'he donat totalment a la Maria.*
*M'****hi*** *he donat totalment.*

Recordeu

Com que *li* només pot fer funció de CI, la pronominalització amb *li* és el millor sistema per a identificar un CI, però s'ha de tenir en compte que, quan tenim [li], col·loquialment pot correspondre també a *li, l'hi, la hi, li ho* i *li hi.*

Complements indirectes especials

Però també hi ha una mena de CI, anomenats **datius**, que no indiquen destinació. Tret del que anomenarem *datiu ètic*, la resta de datius només poden aparèixer quan no hi ha un CI veritable.

Tipus de datiu:

1) Datiu obligatori o **datiu experimentador**: és aquell CI que té el paper temàtic EXPERIMENTADOR.

(7)
A la Maria, li *agrada en Joan.*

El més rellevant del CI EXPERIMENTADOR és que sol anar davant el verb. En alguns casos també pot anar darrere el verb, però aleshores l'ordre és més marcat.

Lectura complementària

Si voleu ampliar la informació sobre la tipologia dels CI i dels datius, consulteu l'article **S. Oliva** (1989). "El complement indirecte i altres datius". *Revista de Catalunya* (núm. 36, pàg. 131-144). Barcelona: Fundació Revista de Catalunya.

(8)
*En Joan agrada **a la Maria.***

És lògic que l'EXPERIMENTADOR vagi a davant, perquè correspon al tema (la informació coneguda). Encara que el CI EXPERIMENTADOR s'anomeni també *datiu obligatori*, en certes oracions pot no aparèixer, com en l'oració (9), que podríem imaginar dita per un botiguer a un client:

(9)
Aquests mitjons agraden molt.

2) Datiu posseïdor: a vegades trobem un sintagma ja pronominalitzat com un CI, sintagma que, més que correspondre a un complement amb el paper temàtic DESTINACIÓ, és una mena de possessiu (la possessió tant pot ser una possessió inalienable, una part del cos, com una possessió veritable).

Lectura complementària

Si voleu completar la informació sobre el datiu posseïdor, consulteu l'article **J. Argente** (1976). "Li vaig veure les cuixes". *Els Marges* (núm. 6, pàg. 103-110). Barcelona.

(10)
a) ***Li** vaig veure les cames.*
b) ***Li** tremolen les cames.*

(11)
***Li** revisem el cotxe a bon preu.*

3) Datiu ètic o d'interès: en altres oracions, trobem un pronom personal feble que també podríem identificar com un CI, però que podem trobar en oracions que fins i tot tenen un CI normal.

Així, a (12a) *me* afegeix un matís que no trobem a (12) –imagineu que *li* té com a referent *el meu fill*.

(12)
a) *El d'ètica **me li** ha posat un zero.*
b) *El d'ètica **li** ha posat un zero.*

4) Datiu de participació: també hi ha gramàtics que assenyalen com a CI el pronom en negreta en l'oració següent:

(13)
a) *He begut un got de llet.*
b) ***M'**he begut un got de llet.*

Ara bé, aquest datiu no pot aparèixer si no apareix també un CD:

(14)
a) *He begut molt.*
b) **M'he begut molt.*

Nosaltres considerem que a (14) *m'* és simplement un pronom expletiu, sense funció.

Les preposicions en el complement indirecte

Quan no està pronominalitzat amb pronoms febles, el CI va precedit de la preposició *a*.

Sovint es considera que un SPrep encapçalat per *per a* també és un CI. De fet és un CC de destinació, però, si no hi ha cap CI veritable, es comporta com un CI (perquè pot pronominalitzar amb *li*).

(15)
He comprat flors ***per a la Maria****.*
Li *he comprat flors.*

(16)
He comprat flors ***a la Mercè****.*
Li *he comprat flors.*

Observeu que (15) no constitueix un enunciat ambigu: *per a la Maria* té el paper temàtic DESTINACIÓ. En canvi, (16) sí que constitueix un enunciat ambigu: *a la Mercè* tant pot tenir el paper temàtic ORIGEN –si és la florista– com el paper temàtic DESTINACIÓ –si és la persona que rep les flors.

2.4. Els complements que prediquen

Les dues funcions sintàctiques que veiem tot seguit, At i CP, es diferencien en un aspecte de totes les que hem vist fins ara. Aquestes funcions, a diferència de les anteriors, poden tenir forma de SAdj i de SAdv:

(1)
Els teus pares estaven ***enfadats.***

(2)
En Blai va arribar ***cansat****.*

(3)
Consideren la Maria ***capaç de fer aquest disbarat****.*

2.4.1. L'atribut

L'aribut At és el nucli del predicat nominal (amb els verbs *ser*, *estar*, *semblar* –o *parèixer*–) que a vegades pronominalitza amb *ho*.

Ser i _estar_ predicatius

El verb *ser* i el verb *estar* en algun cas poden tenir algun ús com a verbs predicatius, com per exemple en l'oració *Actualment* ***estic*** *a l'Hospital de Sant Pau, però si em véns a buscar amb cotxe espera'm a la cantonada de Villarroel amb Rosselló, perquè avui* ***sóc*** *a l'Hospital Clínic*. Observeu, també, que en castellà no és possible diferenciar entre *estar a* i *ser a*.

Aspectes descriptius de l'atribut

L'At, si és possible, concorda en gènere i nombre amb el S.

(1)
a) *L'Anna és* ***molt alta.***
b) ****L'Anna és* ***molt alt.***
c) ****L'Anna és* ***molt alts.***
d) ****L'Anna és* ***molt altes.***

Aquesta concordança és obligatòria, si l'At té forma de sintagma adjectival, però en altres casos no és possible. A (2) només hi ha concordança de nombre, no de gènere, perquè el gènere del substantiu *persona* és –com en la majoria de substantius– inherent.

(2)
a) *En Pere és* ***la persona més llesta de la classe.***
b) ****En Pere és* ***les persones més llestes de la classe.***
c) *En Pere és* ***una de les persones més llestes de la classe****.*

En Pere és ***la persona més llesta de la classe****.*

Altres vegades no hi ha concordança (o, segons els pressupòsits teòrics, aquesta hi és però és impossible de comprovar), com per exemple quan l'At té forma de SPrep –compareu (3a) amb (3b)–:

(3)
a) *En Raül és* ***lleidatà*** *i la Mariona és* ***gironina****.*
b) *En Raül és* ***de Lleida*** *i la Mariona és* ***de Girona****.*

En Pere és ***una de les persones més llestes de la classe****.*

Habitualment, hom distingeix dos tipus d'At: **At identificatius** i **At classificadors**. Els primers semblen intercanviables pel S, mentre que els segons, no:

(4)
a) *La Mireia Rodríguez era* ***l'alcaldessa****.*
b) *L'alcaldessa era* ***la Mireia Rodríguez****.*

(5)
a) *La Mireia Rodríguez era* ***una bona jugadora de tennis****.*
b) ****Una bona jugadora de tennis*** *era la Mireia Rodríguez.*

Pronominalització de l'atribut

A vegades, la pronominalització normativa de l'At difereix de la pronominalització col·loquial. Nosaltres presentem la pronominalització normativa, que coincideix bàsicament amb la col·loquial, tot i que hi ha parlars en què només la gent més gran pronominalitza l'At definit de *ser* amb *el*, *la*, *els*$_1$, *les*. La **pronominalització normativa** és la següent:

1) L'At que té forma de SAdj, de SN no definit (que es pot reescriure com a oració), de SPrep o de SAdv pronominalitza amb *ho*, sempre que no tinguem una oració amb ponderació sobre l'At o bé tota l'oració.

(6)
Aleshores érem ***molt feliços.***
Aleshores ***ho*** *érem.*

(7)
L'Eva és ***actriu****, però l'Anna no* ***ho*** *és pas, encara que* ***ho*** *sembli.*

(8)
A: *Que sou* ***del Barça?***
B: ***Ho*** *sóc.*

(9)
Jo ja estic ***bé****, però ell encara no* ***ho*** *està* ***del tot.***

(10)
Sembla que vol ploure. Però potser ***ho*** *sembla i prou.*

2) En els mateixos casos anteriors, si l'At està ponderat, si hi ha *és* o *li* o bé el pronom s'ha de combinar amb *ho,* aleshores el pronom feble en comptes d'*ho* és *en*.

(11)
Que ***n'****érem* ***de feliços*** *aleshores...!*

(12)
No digueu si no sabeu si sou ***del Barça*** *o no, perquè del Barça se* ***n'****és o no se* ***n'****és.*

(13)
Em sembla que ***de padrí*** *no li* ***n'****és pas, però actua com si li****'n*** *fos. Si més no a mi no me* ***n'****és pas i també actua com si me****'n*** *fos.*

Compte

A (12) tenim la impossibilitat de combinar *ho* + *es*, però, si *ho* és CD, es poden combinar perfectament *En Joan es pensa que és el més llest de tots / En Joan s'ho pensa.*

3) L'At que té forma de SN definit pronominalitza amb *el*, *la*, *els*$_1$, *les*. Hi ha gramàtics que opinen que aquesta pronominalització només ocorre amb el verb *ser*, d'altres opinen que ocorre amb *ser* i *semblar* i la majoria no es defineixen. Amb tot, en els parlars en què es fa aquesta pronominalització col·loquialment, sembla que només es fa amb *ser*.

(14)
Aquells són ***els teus millors amics*** *o no* ***els*** *són?*

(15)
a) *Aquells deuen ser* ***els teus millors amics*** *però no* ***ho*** *semblen pas.*
b) **Aquells deuen ser* ***els teus millors amics*** *però no* ***els*** *semblen pas.*

Distinció entre subjecte i atribut

A vegades costa distingir el S de l'At. En molts casos, però, en un dels dos sintagmes trobem unes característiques que ens ajuden a distingir-los perfectament:

1) Si tenim una oració atributiva en què un dels dos constituents és el·líptic, aquest és el S, perquè l'At no pot ser el·líptic.

(16)
És ***ell****.*

2) Si tenim una oració atributiva en què un dels dos constituents té forma de pronom feble, aquest és l'At, perquè el S no pot tenir forma de pronom feble (tret dels S dels verbs inacusatius i semblants –i el pronom feble només pot ser *en*–, però aquests no es poden trobar en oracions atributives).

(17)
Ho *era ell.*

3) Si tenim una oració atributiva en què un dels dos constituents té forma de SAdv o de SAdj, aquest és l'At, perquè el S mai no pot tenir aquesta forma:

(18)
El nois estaven ***bastant bé****.*

4) Si tenim una oració atributiva en què només hi ha un dels dos constituents i l'altre no s'hi pot afegir, hem de concloure que tenim una oració impersonal i que el constituent que apareix és l'At.

(19)
Ja és ***de nit****.*

Ara bé, en certs casos és impossible de distingir entre S i At, fins i tot en exemples en què el verb concorda només amb un dels dos constituents.

(20)
El seu únic cunyat és el meu únic cosí.

(21)
El resultat del meu treball són aquests articles.

2.4.2. El complement predicatiu

El CP és aquell constituent sintàctic que respecte del V és una mena de CC de mode (obligatori o optatiu) i respecte del S o del CD, una mena d'At (perquè, si és possible, ha de concordar amb el S o el CD en gènere i nombre).

(1)
a) *La Maria ha arribat* ***engripada****.*
b) **La Maria ha arribat* ***engripat****.*

La gramàtica generativa

La gramàtica generativa recull la intuïció dels parlants sobre el fet que (1a), per exemple, sembla una mena d'intersecció de dues oracions (*La Maria ha arribat* i *La Maria està engripada*), amb el concepte de clàusula reduïda, que nosaltres no tractem.

Podem diferenciar els quatre tipus de CP següents:

Complements predicatius		
complements predicatius	**de S**	**de CD**
obligatoris	I En Pau s'ha tornat **boig**. *En Pau s'ha tornat.	II Considera l'Eva **bonica**. *Considero l'Eva.

Complements predicatius		
complements predicatius	**de S**	**de CD**
optatius	III Tornen de la feina **cansats**. Tornen de la feina.	IV Hem vist la mare **adormida.** Hem vist la mare.

Nota

Els CP com els del grup I del quadre també han estat anomenats *pseudoatributs*. També hi ha teories que consideren que el CP és sempre optatiu (consideren els del quadre I pseudoatributs, i no tenen en compte els del quadre II).

Pronominalització del complement predicatiu

El CP pronominalitza amb *hi*, normalment, tret dels CP de molt pocs verbs.

(2)
***De boig**, en Pau **s'hi** ha tornat.*

(3)
*Considera l'Eva **bonica**.*
*La **hi** considera **molt**.*

(4)
***De cansats**, **hi** tornen de la feina.*

(5)
*No **hi** hem vist pas el pare, **d'adormit**; **hi** hem vist la mare.*

Els CP més coneguts que no pronominalitzen amb *hi* són els que trobem amb els verbs *fer-se* ['esdevenir'] i *dir-se* ['anomenar-se'], que pronominalitzen amb *en* (pronominalització que potser es pot explicar per la presència del pronom personal).

(6)
*I dius que s'ha fet ric? I dius que se **n'**ha fet?*

(7)
*És un nom que m'agrada molt i el meu fill se'**n** diu.*

Els CP optatius de CD produeixen seqüències ambigües. Així, per exemple, la seqüència (8a) pot correspondre a dues oracions, (8b) i (8c).

(8)
a) *La teva germana porta el jersei estripat.*

b) *La teva germana porta el jersei **estripat**.*

CD CP de CD

['La teva germana porta un jersei que no era estripat i ara és estripat'.]

*La teva germana el porta estripat / La teva germana **hi** porta el jersei / La teva germana l'**hi** porta.*

c) *La teva germana porta el jersei estripat.*

CD

['La teva germana té jerseis normals i un d'estripat, i avui porta el jersei estripat'.]

La teva germana el porta.

En el cas de (8), l'opció menys marcada és (8a) (perquè normalment ningú no porta els jerseis estripats). Però en altres seqüències l'opció menys marcada pot ser la interpretació amb CD i prou, com ara (9). Observeu, però, que, si *negre* està especificat per *ben*, l'enunciat ja no és ambigu.

(9)
a) *La teva germana porta el jersei negre.*

b) *La teva germana porta* <u>*el jersei*</u> <u>***(ben) negre***</u>

CD CP de CD

La teva germana el porta (ben) negre / La teva germana ***hi*** *porta el jersei / La teva germana l'****hi*** *porta.*
['La teva germana porta un jersei que no era negre i ara (com que s'ha ficat en una carbonera) és negre'.]

c) *La teva germana porta* <u>*el jersei negre.*</u>

CD

La teva germana el porta.
['La teva germana té jerseis de colors diferents, i avui porta el jersei negre'.]

2.5. Els complements no exigits pel verb

2.5.1. Els complements circumstancials

Els complements circumstancials CC no són complements veritables, en el sentit que no són subcategoritzats, exigits, per un verb. És per aquesta causa que en molts llocs no s'anomenen *complements circumstancials*, sinó simplement *circumstancials*, o *adjunts*.

Els CC normalment s'han classificat segons el significat: CC de temps, CC de manera, CC de companyia, CC de causa, CC d'instrument, etc.

(1)
Et vaig venir a veure ***dilluns passat.***

↓

CC de temps

(2)
Haurem de preparar aquest plat ***amb molta paciència.***

↓

CC de manera

(3)
Va fer aquella redacció ***amb la Cristina.***

↓

CC de companyia

(4)
He escrit la carta ***amb el teu ordinador.***

↓

CC d'instrument

(5)
Hi heu anat ***perquè us ho ha dit la mare.***

↓

CC de causa

Com hem dit, els CC no són exigits pel verb. Aquest fet es reflecteix en l'estructura d'una oració. En l'ordre no marcat els CC solen ser els constituents més externs de l'oració, ja que la resta de constituents que hem vist tenen un ordre més fix. Els CC d'ordre més lliure són els de temps.

(6)
a) *Vaig anar al cinema* ***amb la Maria ahir a les cinc de la tarda****.*
b) ***Ahir a les cinc de la tarda*** *vaig anar al cinema* ***amb la Maria****.*

(7)
a) ***Quan em vas veure*** *intentava d'arreglar la moto* ***amb les eines que em vas deixar****.*
b) *Intentava d'arreglar la moto* ***amb les eines que em vas deixar quan em vas veure****.*

Els CC també es diferencien dels complements que hem vist fins ara perquè en una oració hi pot haver més d'un CC, i fins i tot més d'un CC del mateix tipus segons la classificació semàntica. Observeu, però, que, mentre que a l'oració (8a) tenim cinc CC de lloc, en l'oració (8b) només en tenim un.

Nota

Com ocorre molt sovint, en oracions compostes que contenen CC es produeix ambigüitat. Perquè *quan em vas veure* tant es pot interpretar com un CC del SV *intentava d'arreglar la moto* –la interpretació que volem donar a (7b)– com del SV *que em vas deixar.*

(8)
a) *Em vaig examinar de Selectivitat* ***a la Universitat de Barcelona****,* ***a la facultat de Biologia,a l'aula 5, a la segona fila, al tercer seient començant per la dreta.***
b) *Em vaig examinar de Selectivitat* ***al tercer seient començant per la dreta de la segona fila de l'aula 5 de la facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona****.*

Per tant, els CC sintàcticament poden aparèixer amb qualsevol tipus d'oració i si no poden aparèixer en alguna, és per incompatibilitats semàntiques.

(9)
Vaig anar a París **l'any que ve.*

(10)
Faig metre setanta **amb entusiasme.*

A (9), el CC indica futur, mentre que el verb indica passat. I a (10), el CC indica manera, només possible amb un verb d'acció voluntària, i aquí *fer* no és un verb ni d'acció.

Nota

El comportament que observem a (8b), la possibilitat de col·locar diversos constituents que indiquin lloc (i també temps) de semànticament més ampli a més restringit, també es produeix en els CRV que indiquen temps i lloc.

Pronominalització dels complements circumstancials

Molts CC no solen pronominalitzar amb pronoms febles; simplement s'elideixen.

(11)
a) *Vas estudiar o no **a les cinc de la tarda**?*
b) *Sí, vaig estudiar.*

Compareu-ho amb:

a) *Va començar, el concert, o no a les cinc de la tarda?*
b) *Sí, hi va començar.*

Quan pronominalitzen, els CC, si són de mode i encara que portin la preposició *de*, pronominalitzen amb *hi*.

(12)
*Vaig dinar **a Sant Cugat**, però tu també **hi** vas dinar.*

(13)
*Vaig dinar **de franc**, però tu també **hi** vas dinar.*

El CC és la funció sintàctica que pot ser exercida per més formes, des d'un SN normal –oració (14)– fins a una oració subordinada –oració (15)–, passant per un SPrep –oració (16)– i per un SAdv –oració (17).

(14)
*El nostre cap es va casar **el dia 10 de març**.*

(15)
*Ho he fet **perquè tu m'ho vas dir**.*

(16)
*El nostre cap es va casar **a l'hivern**.*

(17)
*Vam repassar el dossier **molt lentament**.*

2.5.2. El complement agent

El complement agent CAg és un complement que té el paper temàtic AGENT i, menys freqüentment, CAUSA.

(1)
a) *Aquestes cadires van ser tombades* ***per en Tomeu.***
/AGENT/

b) *Aquestes cadires van ser tombades* ***pel vent.***
/CAUSA/

El CAg no és de presència obligatòria (com els CC), però, a diferència dels CC, no pot aparèixer en qualsevol tipus d'oració, ja que només apareix en oracions en què tenim un verb en forma passiva.

S'ha de vigilar de no confondre el CAg (que sempre té els papers temàtics AGENT o CAUSA) amb el S (que també pot tenir el paper temàtic AGENT), tot i que en dues oracions de significat similar el que és el S en una oració activa esdevé el CAg en una oració passiva.

(2)
a) *El president farà el discurs.*
S V CD

b) *El discurs serà fet* ***pel president.***
S V CAg

Les **oracions passives morfològiques** (les oracions passives per excel·lència) són poc freqüents en català (col·loquialment són gairebé inexistents) i, per tant, és preferible de no abusar-ne. S'han d'evitar especialment quan es tradueix un text de l'anglès o d'una altra llengua en què abundin.

Normalment el CAg va encapçalat per la preposició *per,* tot i que també a vegades pot anar encapçalat per la preposició menys marcada, *de:*

(3)
a) *Aquesta noia és estimada* ***per tothom.***
b) *Aquesta noia és estimada* ***de tothom.***

(4)
a) *Aquest partit és atacat* ***per tothom.***
b) **Aquest partit és atacat* ***de tothom.***

3. Les categories oracionals

Les categories oracionals són aquelles que són o equivalen a una oració, perquè: o bé constitueixen una seqüència entonativa completa (és el cas de les oracions simples, les oracions compostes i els mots oració), o bé tenen un verb (com per exemple les oracions matrius i les oracions subordinades, que, tot i que no constitueixen una unitat entonativa ni sintàctica completa, contenen un verb).

3.1. Tipus d'oracions

L'**oració** és la unitat màxima que es considera en l'estudi de la sintaxi tradicional. Evidentment, per a estudiar fenòmens sintàctics i semàntics alhora (com l'ús dels pronoms febles) necessitem un feix d'oracions. Però amb una oració podem saber perfectament si els parlants d'una llengua la considerem gramatical o agramatical i, per tant, podem intentar trobar molts dels mecanismes que expliquen que puguem parlar.

Una oració, la categoria prototípica de les categories oracionals, és aquella en què cap dels seus constituents no és una oració (oració no en el sentit de clàusula). Segurament aquesta definició deu tenir problemes, com en tenen la majoria de definicions d'*oració*.

Segons els criteris, hi ha diversos tipus de definicions d'*oració*:

1) Definicions semàntiques: l'oració es defineix com una unitat amb sentit complet. El principal problema d'aquesta definició és que és molt difícil saber què és el sentit complet. Hom hi pot fer diverses objeccions: des de dir que en una novel·la policíaca no tenim el sentit complet fins que no hem llegit l'última paraula, o bé que en una oració amb pronoms febles no tenim el sentit complet si no sabem què signifiquen els pronoms febles.

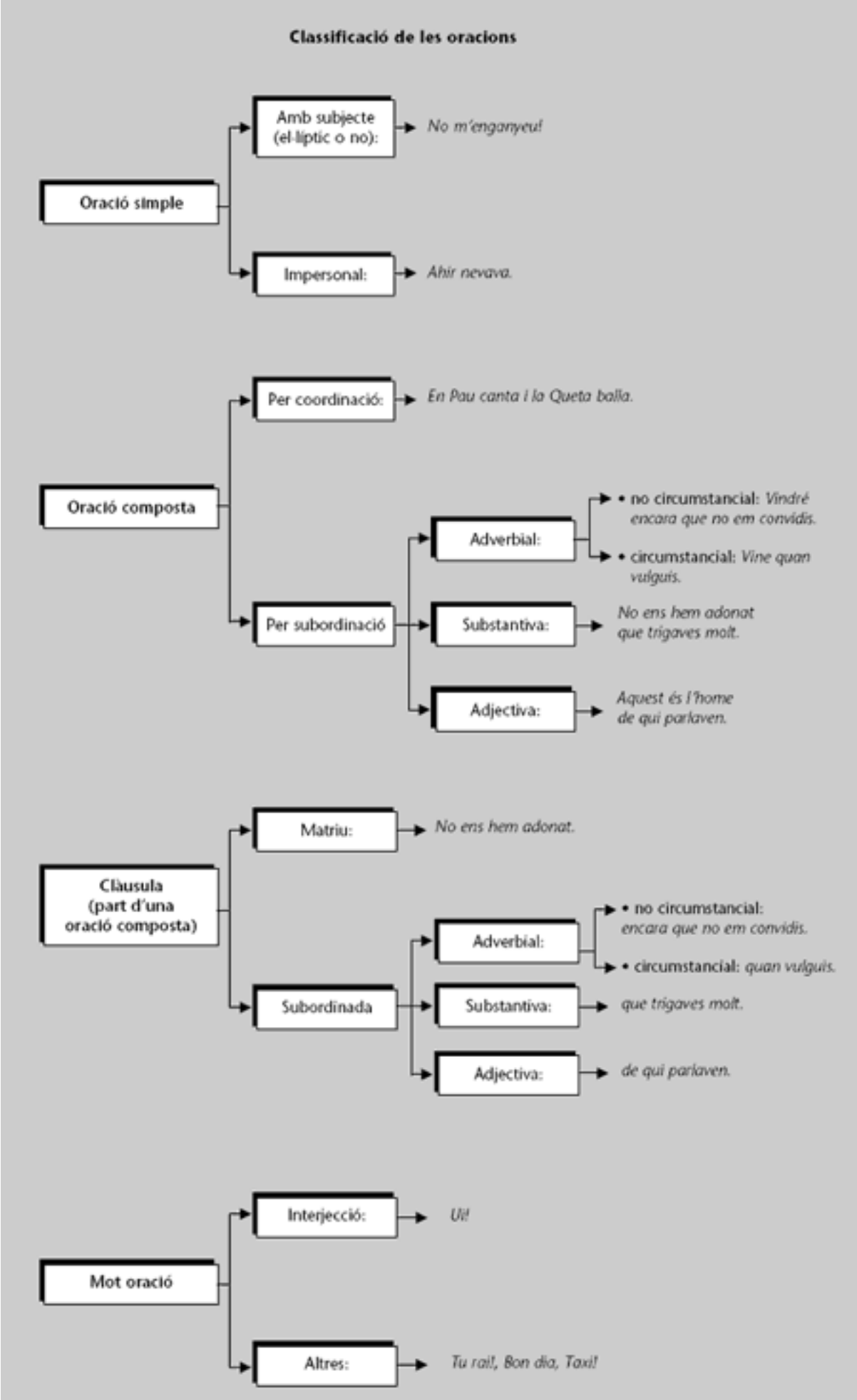
Classificació de les oracions
Oració simple
Amb subjecte (el·líptic o no):
No m'enganyeu!
Impersonal:
Ahir nevava.
Oració composta
Per coordinació:
En Pau canta i la Queta balla.
Per subordinació
Adverbial:
• no circumstancial: Vindré encara que no em convidis.
• circumstancial: Vine quan vulguis.
Substantiva:
No ens hem adonat que trigaves molt.
Adjectiva:
Aquest és l'home de qui parlaven.
Clàusula (part d'una oració composta)
Matriu:
No ens hem adonat.
Subordinada
Adverbial:
• no circumstancial: encara que no em convidis.
• circumstancial: quan vulguis.
Substantiva:
que trigaves molt.
Adjectiva:
de qui parlaven.
Mot oració
Interjecció:
Ui!
Altres:
Tu rai!, Bon dia, Taxi!

2) Definicions prosòdiques (d'aspectes fonètics suprasegmentals): l'oració es defineix com una unitat entonativa, o bé l'oració és la unitat entre dues pauses.

3) Definicions sintàctiques: moltes de les definicions d'*oració* són apropiades per a llengües que no poden tenir el S el·líptic, per tant per a llengües que no poden tenir oracions impersonals.

Són definicions com ara "*oració* és la unitat formada per un sintagma nominal subjecte i un sintagma verbal predicat", que poden explicar bastant bé les oracions amb S el·líptic, però no les oracions impersonals.

Altres estudis defineixen *oració* a partir d'un verb. N'hi ha que afegeixen que el verb ha de ser un verb en forma personal. Però aleshores, quina funció fa *nosaltres* en *En entrar nosaltres tothom es va posar dret*? Un problema d'aquesta última definició és el tractament de seqüències que no depenen de cap altre element i, per tant, que tenen independència, i que constitueixen una oració amb els altres significats, com ara *Any de neu, any de Déu, Terra a la vista, Sí...*, que s'anomenen *mots oració*.

Les oracions pròpiament dites (sense tenir en compte les oracions que, de fet, són clàusules i els mots oració) es classifiquen en oracions simples i en oracions compostes. En les simples, només hi ha un verb, i en les compostes n'hi ha més d'un (un pot ser que estigui en una forma no personal). Ara bé, una oració pot ser composta encara que només es pronunciï un verb.

Observeu, per exemple, que tant a (1) com a (2) hi ha només un verb. Però a (1) tenim dues oracions simples (que en formen una de composta), perquè el predicat verbal de la segona oració, *juguen a escacs,* està elidit. En canvi, a (2) hi ha només una oració perquè és el S que presenta una estructura coordinada:

(1)
En Pau juga a escacs i els seus fills també [. [[= *juguen a escacs*.]

(2)
En Pau i els seus fills canten.

3.2. L'oració simple

Les oracions simples es poden classificar en oracions amb S (el·líptic o no) i oracions que no tenen S (oracions impersonals).

Al seu torn les oracions impersonals es poden classificar de la manera següent:

a) Impersonals amb verbs meteorològics: aquestes oracions, en català, no tenen S en la seva utilització normal. Les oracions equivalents a aquestes en llengües que no poden tenir S el·líptic tenen un S que és un pronom expletiu (és a dir, un pronom que, pròpiament, no té significat per si mateix).

Compareu els enunciats següents:

(1)
a) *Plou.*
b) *It rains.* [Anglès]
c) *Es regnet.* [Alemany]
d) *Il pleut.* [Francès]

Si us fixeu amb atenció en el verb que trobem a l'oració (3a), observareu que es tracta d'un verb defectiu de primeres i segones persones (tant del singular com del plural) i –en l'ús més habitual– de tercera persona en aquest cas, del plural:

(2)
a) **Ploc.*
b) **Plovien.*

b) Impersonals amb *es*: aquestes oracions contenen un verb en tercera persona del singular amb *es,* i són semàntic ament semblants a una oració amb un S molt genèric i sense CD.

(5)
En aquest restaurant es menja bé. [Semblant a *En aquest restaurant tothom menja bé.*]

Les oracions impersonals amb *es* són molt semblants a les passives reflexes. Però mentre que en les primeres no hi ha S, en les segones –sobretot en català central– hi ha un S de tercera persona del plural que concorda amb el verb (*En aquest restaurant es mengen bones llagostes*). Les oracions passives reflexes són semàntic ament semblants a una oració amb un S genèric i que contingui un CD (*En aquest restaurant tothom menja bones llagostes*).

Joan Solà (1940)

El filòleg J. Solà ha fet notar en diverses obres que hi ha tres tipus d'oracions (les oracions amb un verb inacusatiu, les passives reflexes i les oracions amb *haver-hi*) que en un parlar determinat es comporten de la mateixa manera quant al fet que el verb concordi o no amb un SN obligatori de tercera persona del plural.

c) Oracions impersonals amb *haver-hi*: aquestes oracions, des del punt de la normativa, es resolen sempre amb una tercera persona del singular (*Hi ha dos problemes*). Col·loquialment, en català central els parlants fan concordar el SN obligatori que exigeix *haver-hi* amb el verb (*Hi han dos problemes*) i, per tant, col·loquialment les oracions amb *haver-hi* no són impersonals.

Us mostrem tot seguit les solucions col·loquials del català central –oracions (a)– i les del parlar del Segrià –oracions (b). Observeu, també, que suposa una certa contradicció que la majoria de gramàtiques normatives acceptin (4a) i (6a) i no acceptin (5a).

(4)
a) *Arriben parents.*
b) *Arriba parents.*

(5)
a) *Hi han dos problemes.*
b) *Hi ha dos problemes.*

(6)
a) *Es cullen punts de mitja.*
b) *Es cull punts de mitja.*

d) També es consideren oracions impersonals (amb un significat més aviat semàntic d'impersonals) les oracions en negreta següents:

(7)
a) [Principi absolut del discurs.] ***M'han posat una multa***. *Me l'ha posada un guàrdia que és un veí teu.*
b) [Principi absolut del discurs.] **M'ha posat una multa. Me l'ha posada un guàrdia que és un veí teu.*
c) [Principi absolut del discurs.] **Ells m'han posat una multa. Me l'ha posada un guàrdia que és un veí teu.*

Obseveu que no podem dir (7c) perquè hi apareix *ells*. Però en una oració paral·lela atributiva sí que hi apareix *ells*; en l'oració *És d'ells*, que molts parlants diuen quan comproven que una tallada en el subministrament elèctric o en la recepció televisiva o radiofònica no és atribuïble a factors de dins del domicili.

(8)
Miri, ja ho dic jo, ***quan estàs malalta*** *no* ***tens gana***.

Observeu que la primera oració de (7a) no té un S el·líptic de tercera persona del plural –com queda clar a (8c)– i és coreferent amb un S en tercera del singular. A (8) tampoc no hi ha pròpiament un S el·líptic de segona persona del singular, perquè el parlant la diu a algú que tracta de vostè.

Una altra classificació usual és la que distingeix entre oracions actives i passives. Hi ha llengües en què les oracions passives són molt freqüents (són llengües en què no es poden tenir oracions impersonals, ni oracions amb el S el·líptic, ni es poden posposar els S al predicat).

Una **oració passiva morfològica** (una oració passiva per excel·lència) és aquella que té una forma verbal en forma passiva d'un verb transitiu d'acció. En català no podem tenir oracions habituals en altres llengües, com ara **La Pepa va ser donada flors per en Marc,* en què el S seria el CI en una oració activa.

En una oració passiva, el S és aquell constituent que amb una forma verbal del mateix verb en forma activa seria el CD, i el constituent que seria el S d'aquell verb en una oració activa; en canvi, hi pot no aparèixer i, si hi apareix, és un CAg encapçalat per la preposició *per* o bé per la preposició *de*. Vegem a (9a) una oració passiva, i a (9b), l'activa corresponent. Amb tot, normalment en les passives morfològiques no apareix el CAg, i el S va posposat al V –oració (9c).

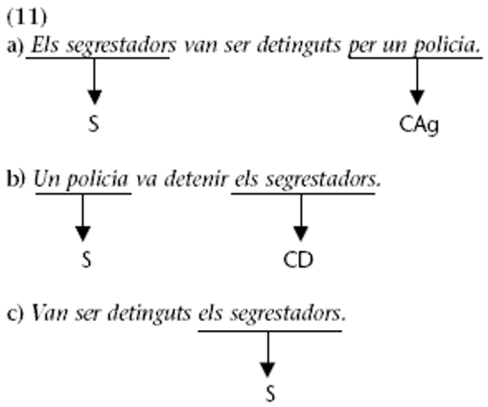

En català, normalment la passiva morfològica és molt poc utilitzada per diverses causes. Fixem-nos que si volem dir una oració passiva és perquè no volem dir l'AGENT, perquè no el coneixem o perquè és poc important... Hi ha, però, molts tipus d'oracions que constitueixen una alternativa a la passiva morfològica (perquè, com en la passiva morfològica o bé no hi ha AGENT o aquest és poc important). Ens podem trobar, per exemple, amb les següents:

a) Oracions amb tematització de CD. Quan parlem, comencem sempre parlant d'allò més conegut. Per exemple, si fa estona que parlem d'una noia anomenada Ester ningú no diu *Ahir vaig veure l'Ester al cinema,* sinó *L'Ester la vaig veure ahir al cinema* o *La vaig veure ahir al cinema, l'Ester* o, simplement, *La vaig veure ahir al cinema.*

Vegeu també

Tractem d'aquest aspecte més detalladament a l'apartat 1.2 del mòdul "Lingüística textual".

(10)
(L'Ester) la *vaig veure ahir al cinema.*

b) Amb una oració impersonal amb *es*.

(11)
En aquest restaurant ***es menja bé****.*

c) Amb una passiva reflexa (que encara que s'anomeni *passiva* no té cap forma verbal en forma passiva).

(12)
En aquest restaurant ***es mengen bons peus de porc****.*

d) Amb una impersonal en tercera persona del plural.

(13)
*Ha**n** detingut els segrestadors (i ho ha fet un sol policia).*

e) Amb una oració amb *un (home)*, *home*...

(14)
a) *Quan* ***hom*** *veu una escena com aquesta no sap què fer.*
b) *Quan* ***un*** *veu una escena com aquesta no sap què fer.*

f) Amb una impersonal en segona persona del singular, pròpia només de registres informals.

(15)
*Miri, jo també ho penso. Quan veu**s** una escena com aquesta no sap**s** què fer.*

Les passives reflexes solen tenir el S no definit. Ara bé, si el tenen definit va a darrere (*Es van tirotejar els delinqüents* ['Algú va tirotejar els delinqüents']; en el rètol en una tintoreria: *Es tenyeixen (les) peces de roba blanca* ['Algú tenyeix (les) peces de roba blanca']). El S només tendeix a anar davant quan l'oració té un matís de manament (*Nen! Aquestes coses no es diuen*).

En canvi, quan tenim una oració semblant que no és passiva reflexa (simplement hi ha una acció que provoca el mateix S), el S va a davant (*Els delinqüents es van tirotejar* ['Els delinqüents es van tirotejar entre ells'], *Les peces de roba blanca es tenyeixen (si les rentes amb roba de color)* ['Les peces de roba blanca es tenyeixen soles, entre elles']).

3.3. L'oració composta

Vegem, primer, la terminologia que utilitzem per a parlar de les oracions compostes, amb els exemples següents:

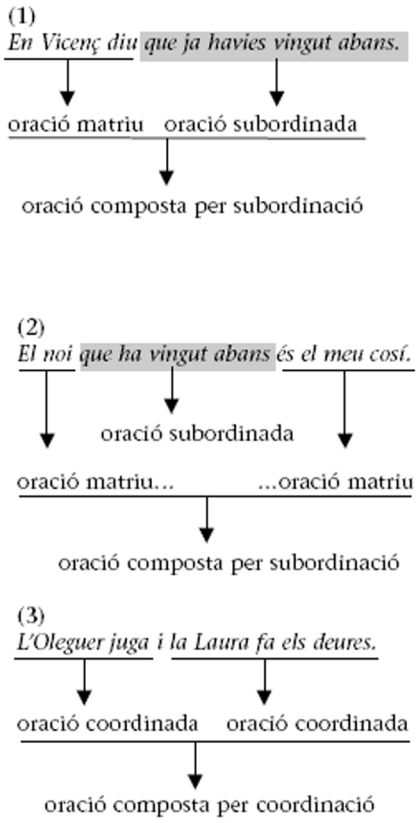

Observeu que el concepte *oració matriu* és molt gràfic. És com si en les oracions (1) i (2) hi hagués un espai (que representem amb un rectangle) preparat per a acollir l'oració subordinada. En el cas de l'oració (1) aquest espai s'ha d'omplir obligatòriament –l'oració (4) és agramatical. En canvi, si no omplim l'espai de l'oració subordinada a (2), tenim una oració gramatical, (5):

(4)
**En Vicenç diu* _____ .

(5)
El noi _____ *és el meu cosí.*

En general, hi ha acord entre els gramàtics a l'hora de definir què és una oració simple i què és una oració composta, però no respecte a la classificació ni tampoc en moltes de les denominacions. A més, les oracions comparatives presenten una estructura binària que les diferencia de les altres oracions compostes.

Advertiment

No comentarem les oracions comparatives, que requeririen una anàlisi molt complexa.

Sobretot, on hi ha més variacions és dins la classificació de les oracions subordinades adverbials, amb relació fins i tot a les coordinades. Tot seguit us presentem una classificació usual de les oracions compostes.

Classificació de les oracions compostes

La causa principal per què puguem trobar tantes classificacions diferents de les oracions compostes és que es prenen alhora criteris diferents: sintàctics, semàntics, etc. Per exemple, es pot dir que les oracions subordinades substantives són aquelles que fan la funció d'un complement obligatori, i que les oracions subordinades adverbials circumstancials de lloc són aquelles que indiquen lloc.

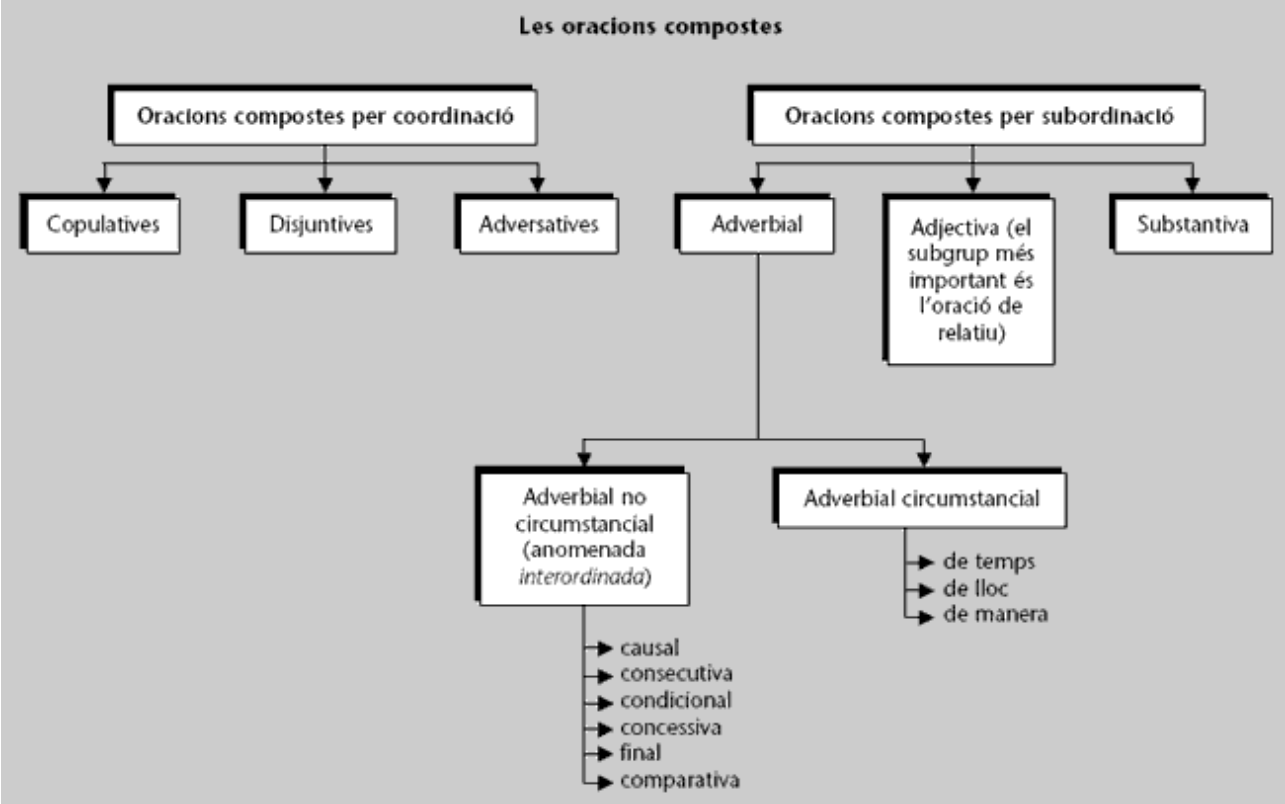

Coordinació

La coordinació és un fenomen molt ampli, del qual la coordinació d'oracions n'és només una part.

En qualsevol coordinació cal que els constituents coordinats estiguin al mateix nivell jeràrquic i que facin la mateixa funció sintàctica, sense que calgui, però, que pertanyin a la mateixa categoria sintàctica (i, tot i pertànyer a la mateixa categoria, poden no coordinar-se).

(6)
M'agradaria un pis ***assolellat*** *i* ***que tingui quatre habitacions****.*

(7)
En Quim està ***cansat*** *i* ***de mala lluna****.*

(8)
É*s una novel·la* ***barata* *i* ***psicològica****.*

(9)
Afortunadament *i* ***darrerament*** *s'han estrenat moltes pel·lícules en català.*

(10)
Té la roba ***caríssima*** *però* ***de molta qualitat****.*

Subordinació adverbial no circumstancial o interordinació

En les anomenades *oracions compostes per subordinació adverbial no circumstancial* o *oracions compostes per interordinació*, sempre trobem que una de les dues oracions que la formen expressa una idea de causa (C), i l'altra, una idea

d'efecte (E). Cap de les oracions subordinades que veiem tot seguit, a diferència de les oracions subordinades substantives, no es pot substituir per pronoms febles.

Vegem-les (el nom que encapçala cada apartat es refereix al nom habitual de les oracions subordinades que hi veiem):

1) Causals

Les oracions subordinades causals indiquen la causa real dels fets indicats en l'oració matriu, fets que constitueixen l'efecte real.

(11)
Ho he fet ***perquè m'ho havies manat.***

E real C real

Doncs, *pues*

Hi ha parlants que, per influència del castellà (pel fet de creure que el *pues* del castellà sempre es pot traduir per *doncs*), utilitzen *doncs* com si fos un connector causal, i diuen **Ho he fet doncs m'ho havies manat.*

Observeu que hi ha una restricció temporal: cal que la causa real sigui temporalment anterior a l'efecte real. El significat de l'oració (18) es pot expressar amb una oració composta coordinada, sempre que la causa s'indiqui abans que l'efecte.

(11)
a) *M'ho havies manat i ho he fet.*
b) **Ho he fet i m'ho havies manat.* [Amb el significat de l'oració (11).]

Trobem connectors que introdueixen una informació temàtica (coneguda), com ara *com que, vist que, ja que...*, i d'altres que introdueixen una informació remàtica (nova per al receptor), com ara *perquè, que, puix que...* Els primers poden anar anteposats o (és el cas de *que*) hi han d'anar, mentre que els segons tenen més tendència a anar a darrere, tot i que algun (per exemple *puix que*) pot anar a davant, comportament que es relaciona amb el fet que la informació que ofereixen sigui nova o no.

(13)
a) ***Com que plou****, no hi anirem.*
b) ****No hi anirem* *com que plou*.**
[Diferent de *No hi anirem*. ***Com que plou***...]

(14)
a) *Hi hauré d'anar jo mateixa,* ***vist que no hi vol anar ningú***.
b) ***Vist que no hi vol anar ningú****, hi hauré d'anar jo mateixa.*

(15)
a) *Crida'm tard,* ***que tinc mala lluna si no puc dormir prou***.
b) ****Que tinc mala lluna si no puc dormir prou****, crida'm tard.*

(16)
a) *El conseller no va parlar amb el ministre,* ***puix que el president havia anul·lat la reunió***.
b) ***Puix que el president havia anul·lat la reunió****, el conseller no va parlar amb el ministre.*

Cal distingir entre **causals centrals** i **causals perifèriques** (també anomenades *causals psicològiques*).

Observeu les dues oracions subordinades causals després de *No ha vingut...* com a resposta a *Hauria de parlar amb el senyor Pérez*. Mentre que a (17b') la causa és central, a (18b') la causa és perifèrica. L'entonació és una mica diferent; en la segona hem de fer una pausa abans de *perquè* (és per això que sempre s'ha de posar coma davant una subordinada causal perifèrica):

(17)
a) *Hauria de parlar amb el senyor Pérez.*
b') *No ha vingut* ***perquè està malalt***.
b'') *Està malalt i no ha vingut.*
b''') ****Dedueixo que no ha vingut perquè està malalt.*

(18)
a) *Hauria de parlar amb el senyor Pérez.*
b') *No ha vingut,* ***perquè no agafa el telèfon***.
b'') ****No agafa el telèfon i no ha vingut.*
b''') *Dedueixo que no ha vingut perquè no agafa el telèfon.*

La majoria d'oracions subordinades causals, són de fet, la resposta a una oració interrogativa amb *per què*:

b'') ****No agafa el telèfon i no ha vingut.*
b''') *Dedueixo que no ha vingut perquè no agafa el telèfon.*

A vegades, la diferència semàntica entre una oració subordinada causal i una oració subordinada final és molt subtil. La majoria de gramàtics consideren que no són genuïnes les oracions subordinades causals formades per *per* seguit d'infinitiu (que són molt freqüents en mitjans de comunicació).

(19)
*** El van castigar* ***per portar-se malament***. *(vs. El van castigar* ***perquè s'havia portat malament***)

Molt recentment, en mitjans periodístics, en comptes de nexes de causa s'utilitza *després que*, com si no hi hagués relació de causa-efecte sinó només una relació temporal, com si es volgués suavitzar la noció de causa-efecte.

(20)
a) ??*El delinqüent va ingressar a la presó* ***després que el jutge ho ordenés****.*
b) *El delinqüent va ingressar a la presó* ***perquè el jutge ho va ordenar****.*
c) *El jutge ho va ordenar i el delinqüent va ingressar a la presó.*
d) *El delinqüent va ingressar a la presó.*

Nota

Vegeu oracions subordinades causals amb infinitiu en titulars:

Detingut un exreclús ***per matar una noia a Valladolid****.*

Detingut un veí de Reus ***per ferir un agent de la Guàrdia Urbana amb un rifle telescòpic****.*

Expedientats quatre advocats ***per ajudar els bufets dels EUA****.*

Salut sol·licita als professionals sanitaris que es vacunin contra la grip ***per ser un col·lectiu de risc****.*

(El Periódico de Catalunya, 28/09/2008)

2) Consecutives

Les oracions subordinades consecutives són la versió inversa de les causals. En aquest cas, l'oració matriu indica causa real i l'oració subordinada indica efecte real. En aquestes oracions es manté totalment l'ordre causa-efecte.

Tots els gramàtics consideren no genuïnes les oracions subordinades causals formades per *en* seguit d'infinitiu si només indiquen causa (i no temps i causa alhora):

(21)
En ser tan alt *em podràs abastar la maleta.* (enfront de ***Com que ets tan alt*** *em podràs abastar la maleta).*

(22)
Tinc molta feina, ***de manera que em quedaré a casa.***

C real E real

(22)
a) *Plou,* ***per tant agafo un paraigua****.*
b) ****Per tant agafo un paraigua****, plou.*

3) Condicionals

Les oracions subordinades condicionals indiquen una causa hipotètica que pot produir un efecte hipotètic, que és el que manifesta l'oració matriu.

Tots els connectors condicionals exigeixen un subjuntiu, menys *si*, que admet també un indicatiu.

(23)
a) ***Sempre que em necessitis****, truca'm.*
b) ****Sempre que em necessites****, truca'm.*

(24)
a) *Si vols venir al cinema, has de dir-ho.*
b) *Si volies venir al cinema, has de dir-ho.*
c) *Si volies venir al cinema, havies de dir-ho.*
d) *Si haguessis volgut venir al cinema, havies d'haver-ho dit.*
e) **Si vulguis venir al cinema, has de dir-ho.*
f) *Si volguessis venir al cinema, has de dir-ho.*

Nota

Observeu que la relació subordinada a *Sempre que em necessites, em truques* és una oració subordinada adverbial circumstancial de temps.

4) Concessives

Les oracions subordinades concessives són el resultat de negar una relació causa-efecte: una causa ha de produir un efecte i, tot i que la causa no hi és, es produeix el mateix efecte.

(24)
Tot i que no havia estudiat gens, he aprovat.
C — E contrari a l'E esperat

Qui diu (25) pressuposa (26a) i (26b):

(26)
a) *Si hom estudia, aprova.*
b) *Si hom no estudia, no aprova.*

5) Finals

Les oracions subordinades finals reflecteixen un efecte hipotètic que es pot produir a partir de la causa real que reflecteix l'oració matriu.

(27)
La Maria ho ha fet perquè estiguis contenta.
C — E hipotètic

Perquè

En català *perquè* tant pot ser un connector que introdueixi oracions subordinades causals com finals; en les primeres el verb és en indicatiu, i en les segones, en subjuntiu.

De vegades, si el present d'indicatiu i el present de subjuntiu són homòfons, podem tenir enunciats ambigus, com ara *Ens han fet una classe pràctica perquè treballem més*, que pot correspondre a 'Ens han fet una classe pràctica perquè des de sempre treballem més' (en què *treballem* és un present indicatiu) o a 'Ens han fet una classe pràctica perquè volen que a partir d'ara treballem més' (en què *treballem* és un present de subjuntiu). Si canviem la persona de les oracions anteriors, tindrem: *T'han fet una classe pràctica perquè treballes més* i *T'han fet una classe pràctica perquè treballis més*.

Subordinació adverbial circumstancial

Les oracions compostes per subordinació adverbial contenen una indicació de temps, lloc o manera que, en comptes de tenir la forma d'un SN que no sigui una oració –oracions (a)–, tenen la forma d'una oració subordinada amb un verb flexionat o amb un verb en forma no personal –oracions (b).

Exemple

(29)
a) *Telefona'm* ***demà a la tarda***.
b) *Telefona'm* ***quan arribis a París***.

(30)
a) *Vam sopar* ***en el restaurant del nostre carrer***.
b) *Vam sopar* ***on vas recomanar-me***.

(31)
a) *Va explicar-m'ho* ***ràpidament***.
b) *Va explicar-m'ho* ***tot plorant i gemegant***.

Les oracions subordinades adverbials circumstancials de lloc que fan funció de CC són idèntiques a les oracions subordinades substantives de lloc; només es diferencien perquè les primeres es poden eliminar sense oracions agramaticals, i les segones, no –cosa que demostra la gradualitat que també trobem en la classificació de les oracions compostes.

(31)
a) *Aniré on em diguis tu.*

oració subordinada substantiva (funció CRV)

b) **Aniré.*

(32)
a) *Soparé* ***on em diguis tu.***

oració subordinada adverbial circumstancial (funció CRV)

b) *Soparé.*

Vegeu un comportament semblant comparant subordinades adverbials circumstancials de manera i subordinades substantives.

(33)
a) *Ho feia* ***com ho fas tu.***

oració adverbial circumstancial

b) *Ho feia.*

(34)
a) *Vestia* ***com ho fas tu.***

oració subordinada substantiva

b) **Vestia.*

Totes les oracions subordinades adverbials circumstancials es poden interpretar com a oracions subordinades de relatiu substantivitzades amb antecedent genèric.

Exemple

(36)
a) *Ho va enganxar* ***on tu havies escrit una cosa****.*
b) *Ho va enganxar en el lloc* ***en què tu havies escrit una cosa****.*

(37)
a) *Hi vam anar* ***quan tu ja eres a casa****.*
b) *Hi vam anar en un moment* ***en què tu ja eres a casa****.*

(38)
a) *Fem-ho* ***com ha explicat l'Adolf****.*
b) *Fem-ho de la manera* ***que ha explicat l'Adolf****.*

Subordinació substantiva i subordinació adjectiva

Tant en les oracions subordinades substantives com en les oracions subordinades adjectives un dels nexes pot ser *que*.

El nexe *que*

El nexe *que* és, sens dubte, el menys marcat, i també pot introduir oracions subordinades adverbials consecutives, com ja hem vist.

També altres nexes poden introduir oracions subordinades substantives (per exemple *si* a *Em pregunto* ***si ho sap***) i oracions subordinades adjectives (en registres formals, *el qual,* per exemple).

Les oracions subordinades substantives fan una funció de S o de complement exigit (o de CRV de nom, que no hem vist) dins l'oració composta.

En canvi, les oracions subordinades adjectives fan una funció no exigida, de complement del nom (que tampoc no hem vist).

Mentre que en les oracions subordinades substantives el nexe només fa de nexe, en les oracions subordinades de relatiu el nexe, a més, fa una funció sintàctica dins l'oració subordinada.

Vegeu dues oracions que complementen un adjectiu, una de les quals és de relatiu, i l'altra, substantiva (en la substantiva ha caigut la preposició):

oració subordinada de relatiu	oració subordinada substantiva
(39) M'agrada la idea*que has tingut*.	**(40) M'agrada la idea*que em convidis*.**
1. *Que* té un significat, el de l'antecedent: *(una) idea* [*que has tingut = has tingut una idea*]	**1.** *Que* no té significat.
2. *Que* fa una funció sintàctica dins la seva oració: fa funció de CD.	**2.** *Que* no fa cap funció sintàctica dins la seva oració.
Conclusions: **a)** *Que* és un pronom relatiu (actua de nexe i, alhora, fa una funció sintàctica dins la seva oració). **b)** *Que has tingut* és una oració subordinada de relatiu. **c)** *Que has tingut* fa funció de complement del nom del sintagma nominal que és el seu antecedent (considerant tota l'oració composta).	Conclusions: **a)** *Que* és una conjunció (actua de nexe, però no fa cap funció sintàctica). **b)** *Que has tingut* és una oració subordinada substantiva. **c)** *Que has tingut* fa funció de complement preposicional de nom del sintagma nominal que segueix (considerant tota l'oració composta).

Aclariment

Hi ha unes oracions subordinades anomenades *subordinades de relatiu substantivades* o *subordinades de relatiu substantives* que contenen un pronom relatiu però s'analitzen com les substantives. Són equivalents a una oració subordinada de relatiu "normal" amb un antecedent molt genèric.

Amb tot, en les oracions de relatiu col·loquial el nexe sempre és *que* (i s'assenyala la funció sintàctica de l'element coreferent amb l'antecedent amb un pronom feble).

Estructura de les oracions compostes que contenen una oració subordinada de relatiu

Un adjectiu (o una oració subordinada adjectiva) pot acompanyar un substantiu de dues maneres diferents: sent un complement restrictiu (també anomenat *determinatiu*, *especificatiu*) o bé un complement no restrictiu (també anomenat *apositiu*, *explicatiu*).

Exemple

Ho veiem a (41) amb un adjectiu simple; a (42), amb una oració subordinada de participi; a (43), amb una oració subordinada de gerundi, i a (44), amb una oració subordinada adjectiva de relatiu.

(41)
a) *La noia* ***alta*** *feia cara d'avorrida.*
b) *Hi havia un noi i una noia. La noia,* ***bellíssima****, feia cara d'avorrida.*

(42)
a) *L'any* ***passat a la presó*** *el va marcar per a tota la vida.*
b) *Aquella feina,* ***acabada poc abans del termini previst****, va merèixer molts elogis.*

(43)
a) *No m'imagino en Joan* ***pilotant un helicòpter****.*
b) *La Laura,* ***corrent ràpidament****, va arribar primera.*

(44)
a) *Qualsevol noi* ***que s'entreni sovint*** *pot guanyar la marató.*
b) *En Dídac Llopis i Rovira,* ***que s'entrena sovint****, pot guanyar la marató.*

Dos tipus d'oracions subordinades adjectives: especificatives i explicatives

Cal distingir bé les oracions subordinades adjectives explicatives de les especificatives, ja que presenten aspectes normatius (entre d'altres, l'ús dels signes de puntuació), fonològics (bàsicament d'entonació) i, per tant, semàntics i pragmàtics molt diferents els uns dels altres.

Exemple

(45)
a) *Tots els estudiants,* ***que havien treballat molt****, han aprovat.*
b) *Tots els estudiants* ***que havien treballat molt*** *han aprovat.*

A (45a) tenim una **oració de relatiu explicativa**; per tant, semàntic ament aporta informació, però, si no hi fos, la realitat a què es fa referència seria la mateixa perquè no restringeix l'abast semàntic de l'antecedent (*tots els estudiants*).

Amb certs antecedents sempre tenim una oració de relatiu explicativa: un nom propi, una realitat única, tota una oració, etc.

(46)
a) *M'ho ha dit en Joan, que és molt xerraire.*
b) **M'ho ha dit en Joan que és molt xerraire.*

(47)
a) *El meu pare, que ha vingut abans, ens durà el paquet.*
b) **El meu pare que ha vingut abans ens durà el paquet.*

(48)
a) *Hi anava sovint, la qual cosa no agradava als seus pares.*
b) **Hi anava sovint la qual cosa no agradava als* seus pares.

Oració (46b)

L'oració (46b) pot ser gramatical si parlem de 'dos Joans', però és molt marcada.

En canvi, a (45b) tenim una **oració de relatiu especificativa**. En aquest cas, si la traiem, sí que variarà la realitat a què fa referència, perquè restringeix l'abast de l'antecedent (potser els estudiants que han estudiat molt són tots, potser només un, o potser cap...). Algun antecedent, com per exemple *qualsevol*, ja pressuposa una oració adjectiva especificativa.

(49)
a) *Qualsevol alumne que hagi fet el treball pot participar en el concurs.*
b) **Qualsevol alumne, que hagi fet el treball, pot participar en el concurs.*

3.4. Els mots oració

Hi ha una sèrie de mots (un o un grup de mots) que, tot i no contenir cap verb, entonativament i semàntícament són una oració. Podem classificar aquests mots oració en interjeccions i altres mots oració (*Vostè rai*, *Taxi!*, *Foc!*, etc.).

Les **interjeccions** o bé no s'estudien o bé han despertat poc interès per part dels lingüistes per diverses causes:

1) Són pròpies del registre col·loquial de la llengua oral, o d'aquells textos escrits que la imiten (com ara obres de teatre, guions televisius d'obres de ficció o guions cinematogràfics).

2) Són de difícil descripció fonològica i fonètica (contenen sons que no es presenten en la resta de categories), i sintàctica i semàntica (penseu quants significats pot tenir *ai!* segons el context lingüístic i extralingüístic).

3) Tenen un significat que depèn molt de l'entonació. Vegeu, per exemple, la multitud de significats que pot tenir *Ai*.

(1) [Persona que cus un botó i es punxa amb l'agulla.] *Ai! (Quin mal que m'he fet!)*

(2) [Persona que n'escolta una altra que parla molt il·lusionada de la cita que té amb algú, i la primera pensa que la segona deu estar enamorada.] *Ai, ai, aaai... (Que encara anirem a casament...)*

(3) [Persona que xafardeja en la maleta d'una altra, que veu l'acció de la primera.] *Ai! (És que... mirava si tenies un encenedor.)*

(4) [Persona que s'espanta.] *Ai! (Quin espant!)*

4) S'han considerat sons naturals, no lingüístics. Però no és cert, perquè són arbitràries, canvien d'una llengua a una altra.

5) Constitueixen una mena de categoria calaix de sastre on van a parar des d'onomatopeies (que molt sovint constitueixen un substantiu com *tic-tac* a *Vaig sentir el **tic-tac** del rellotge*) fins a seqüències que en altres contextos poden funcionar com un sintagma normal (compareu *Verge santa!* amb *La Verge santa...*), passant per mots que en un context lingüístic corresponen a tota una oració (*En Joan va dir que havia aprovat, **oi**?*).

Les interjeccions es poden classificar de la manera següent:

1) Interjeccions pròpies. Aquells mots que només poden ser interjeccions (*Ep, Ui, Ai,* etc.). I es poden classificar segons el significat, tot i que és molt variable i depèn de l'entonació.

2) Interjeccions impròpies. Aquells mots o grups de mots que poden tenir una utilització no com a interjecció (*Verge santa, Collons,* etc.).

Resum

Al llarg d'aquest mòdul hem pogut veure els aspectes bàsics de la sintaxi del català mitjançant l'estudi de les categories que, soles o agrupades, formen, bàsicament, els sintagmes i les oracions.

Els sintagmes, com els mots, tenen unes propietats semàntiques que es poden definir a través dels papers temàtics i, sobretot, unes propietats sintàctiques, definides a través de les anomenades *funcions sintàctiques*.

Les funcions sintàctiques principals en una oració són subjecte i predicat (verbal o nominal). Dins el predicat verbal, hem estudiat les funcions següents: el verb com a funció sintàctica (i hem posat un èmfasi especial en la delimitació de les perífrasis verbals, segons uns comportaments formals), el complement directe, el complement de règim verbal i el complement indirecte. També hem vist els complements que prediquen: l'atribut (que no és pròpiament un complement, perquè és el nucli del seu predicat) i els complements predicatius. També hem tractat dels complements no exigits pel verb: els complements circumstancials i per últim el complement agent.

Les funcions sintàctiques bàsicament s'identifiquen per característiques formals sintàctiques (concordança, pronominalització amb pronoms febles i obligatorietat de presència, sobretot). La concordança en persona i nombre amb el verb és la característica principal dels subjectes. Tant els complements directes com els complements de règim verbal són subcategoritzats per un verb predicatiu; es diferencien perquè els primers solen anar introduïts sense preposició (tot i que en algun cas exigeixen la preposició *a*) i els segons estan encapçalats per una preposició (que cau quan el complement té forma d'oració subordinada començada amb *que*). El complement indirecte és una funció fàcil d'identificar (sol correspondre al paper temàtic DESTINACIÓ i és l'única funció que pot pronominalitzar amb *li*). Hem vist també els principals complements indirectes especials, els anomenats *datius*. Els complements que prediquen són els únics que poden tenir la forma de sintagma adjectival i que poden concordar en gènere i nombre amb el subjecte (l'atribut i el complement predicatiu de subjecte) o també amb el complement directe (el complement predicatiu de complement directe). També hem vist els complements circumstancials, que presenten una tipologia semàntica i formal variada i es caracteritzen pel fet que –si no tenim en compte restriccions semàntiques– poden aparèixer en qualsevol tipus d'oració.

També hem tractat de la pronominalització amb pronoms febles, que és molt més rica que en altres llengües. En tractar de cada funció sintàctica, hem vist quins pronoms febles podien fer-la.

També hem repassat, sense aprofundir-hi, les categories oracionals. En tractar de l'oració simple, hem diferenciat també certes oracions simples com ara les alternatives a les oracions passives morfològiques. Tot i que és molt clar què és una oració composta, se'n poden distingir diferents tipus, però el pas d'un a un altre és gradual. Hem vist, també, les oracions compostes per subordinació adverbial no circumstancial, que sempre presenten una estructura de causa-efecte.

També hem vist breument els mots oració (mots o grups de mots que, tot i que no contenen cap verb, semànticament i entonativament són equivalents a una oració), que constitueixen una categoria oracional que retrobarem en el mòdul "Lingüística textual".

Activitats

1) Resumiu les pàgines 11-15 –des de l'apartat 1.2, "El model gramatical de la teoria de la recció i del lligam (TRL)" fins abans de l'apartat 1.2.1, "La Teoria de la X barrada (la teoria de la X')"– del llibre de J.R. Ramos (1992) consignat a la bibliografia. Després, expliqueu l'esquema de gramàtica i el lloc que hi ocupa la sintaxi. Si no ho acabeu d'entendre, llegiu també la pàgina 18 ("L'organització de la gramàtica") del llibre de C. Vilà (1990), també consignat a la bibliografia.

2) Llegiu el fragment titulat "L'estructura sintàctica" (de Gabriel Ferrater) de l'entrada *català* de la GEC (*Gran Enciclopèdia Catalana*). Intenteu de confegir vosaltres un text semblant (podeu aprofitar uns quants aspectes que esmenti Gabriel Ferrater, però també n'hi heu d'afegir altres de nous).

3) Resumiu un parell d'articles de Joan Solà que tractin sobre aspectes sintàctics i comenteu-los. Podeu trobar molts articles en aquests dos llibres consignats a la bibliografia: *Parlem-ne* i *Plantem cara*.

4) Transcriviu el text de cinc anuncis televisius o radiofònics, i comenteu-ne els aspectes sintàctics –en un sentit ampli– que us semblin més remarcables (pronoms febles, construccions més utilitzades, ús dels temps verbals, etc.). Si hi trobeu interferències sintàctiques del castellà o de l'anglès, comenteu-les també.

Exercicis d'autoavaluació

1. Subratlleu els S de les oracions següents si apareixen realitzats fonèticament; si són el·líptics, afegiu-los-hi entre claudàtors. Si una oració és impersonal, assenyaleu-ho també.
(1) *Ja m'ho havies dit.*
(2) *Ho sabrem.*
(3) *Encara neva.*
(4) *Aquest encenedor no funciona.*
(5) *Qui t'ho ha dit?*
(6) *Calen nous al·licients.*
(7) *Em plau el teu capteniment.*
(8) *Ara en baixen uns quants.*
(9) *Avui entrena els jugadors el massatgista.*
(10) *Els jugadors s'entrenen.*
(11) *S'adoben sabates.*
(12) *Heu de fer el treball avui mateix.*
(13) *Ho faran la Mireia i l'Eva.*
(14) *Va guanyar el primer premi.*

2. Feu el mateix exercici, però tingueu en compte que, com que tenim oracions compos-tes, en cada oració hi ha més d'un S:
(1) *No sé qui t'ha explicat que jo ho he dit.*
(2) *Els treballs que havíem de presentar dilluns ja no podran ser lliurats a partir d'ara.*
(3) *L'Oleguer diu que tu podries anar a veure l'Arnau i que ell ja li telefonarà.*
(4) *L'home que va arribar d'hora venia a buscar la Glòria.*
(5) *No m'agrada que arribis tard.*

3. Els pronoms febles *em, et, es, ens* i *us* poden fer funció de CD, de CI o no fer-ne cap. Digueu la funció que fan els pronoms anteriors en les oracions següents:
(1) *No em va voler dir res però em va donar un regal.*
(2) *Es pensa que es casarà abans que ell.*
(3) *M'espero des de fa dues hores.*
(4) *M'espera des de fa dues hores.*
(5) *Ens ha agradat molt la teva invitació.*

4. Amb l'ajut d'un diccionari, canvieu els pronoms *em* per *la* o *li* de les oracions següents. Després, digueu quin pronom hi hauríeu posat sense consultar un diccionari.
(1) *M'al·lucina la teva actitud.*
(2) *Em complau que t'agradi.*
(3) *Em plau que t'agradi.*
(4) *M'afecta molt el que ha passat.*
(5) *M'impressiona el que ha fet.*

5. Tot seguit us mostrem uns enunciats ambigus. Heu de fer l'anàlisi esquemàtica de funcions sintàctiques de les dues oracions a què corresponen i explicar per quins fenòmens sintàctics han arribat a ser ambigus:
(1) *Hem vist el noi que va saludar en Pau.*

(2) *He trobat els exàmens corregits*.
(3) *Vaig anar al cinema que em vas aconsellar ahir.*

6. Comenteu per què les oracions següents són agramaticals, tot i que són habituals. Després, corregiu-les:
(1) **Jo... m'agraden més els bombons de licor.*
(2) **Tothom ens pensem que som millor que els altres*.
(3) **Jo –amb vosaltres, és clar– hi anirem.*

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

1)
(1) *Ja m'ho havies dit.* [tu]
(2) Ho sabrem. [1a persona del plural]
(3) *Encara neva*. Oració impersonal.
(4) *Aquest encenedor no funciona*.
(5) *Qui t'ho ha dit?*
(6) *Calen nous al·licients*.
(7) *Em plau el teu capteniment*.
(8) *Ara en baixen uns quants*.
(9) *Avui entrena els jugadors el massatgista*.
(10) *Els jugadors s'entrenen*.
(11) *S'adoben sabates*.
(12) *Heu de fer el treball avui mateix*. [2a persona del plural]
(13) *Ho faran la Mireia i l'Eva*.
(14) *Va guanyar el primer premi*. [3a persona del singular]

2)

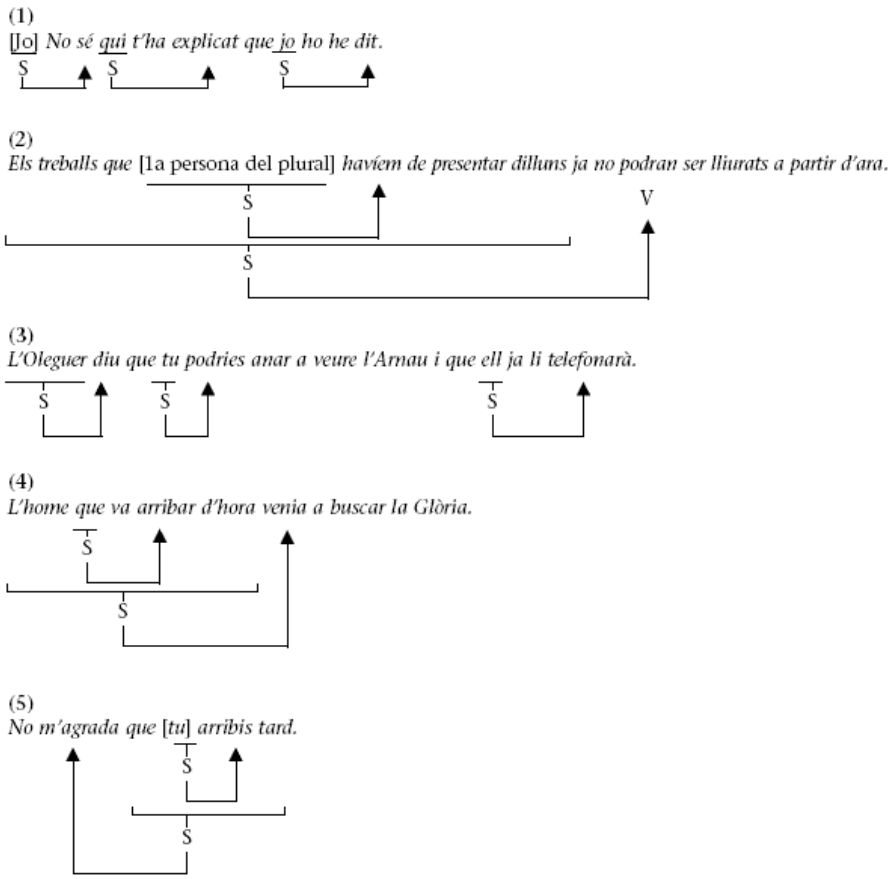

3)

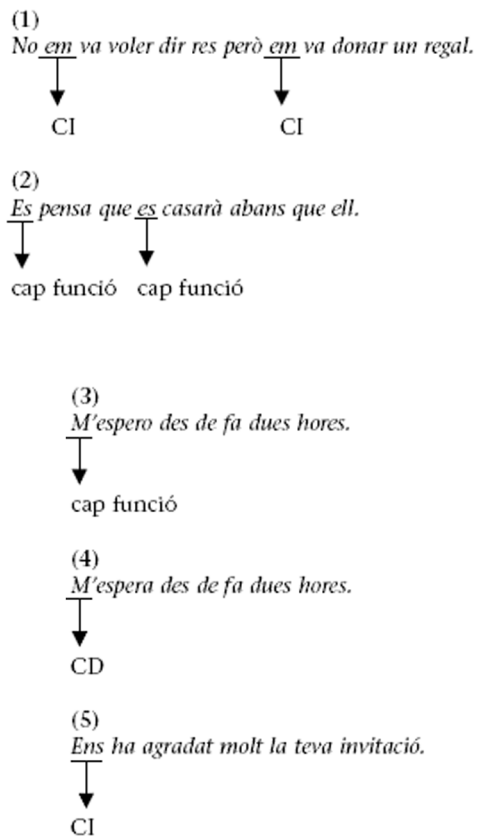

4)
(1) *L'al·lucina la teva actitud.*
(2) *La complau que t'agradi.*
(3) *Li plau que t'agradi.*
(4) *L'afecta molt el que ha passat.*
(5) *La impressiona el que ha fet.*

La resposta a la segona part de l'exercici és oberta

5)
Enunciat (1)
Significat de l'oració (1)': 'Hem vist un noi' + 'En Pau va saludar un noi'. Significat de (1)": 'Hem vist un noi' + 'Aquest noi va saludar en Pau'.

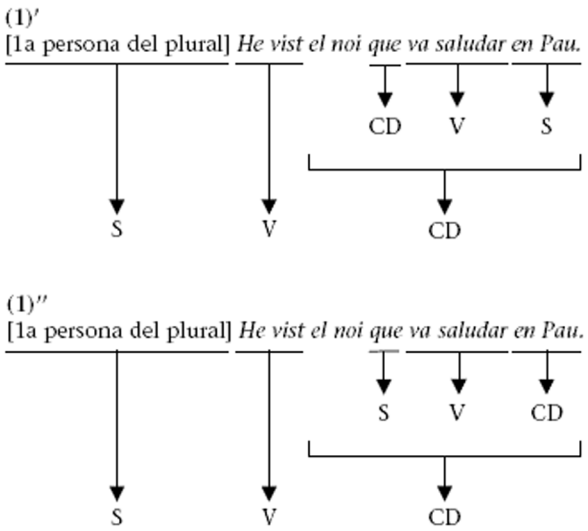

Per què (1) és un enunciat ambigu?
1) Perquè *que* tant pot fer funció de CD com de S (perquè són dues funcions sense preposició).

2) Perquè, quan canvia l'ordre normal en una oració subordinada de relatiu, el S tendeix a anar darrere el predicat. Si (1)' fos *Hem vist el noi que en Pau va saludar*, ja no constituiria un enunciat ambigu.
3) Perquè tant a (1)' com a (2)" podem tenir el CD de l'oració subordinada sense la preposició *a*. Si tinguéssim *hem vist el noi a qui / al qual va saludar en Pau* i *Hem vist el noi que va saludar a en Pau* per escrit, ja no hi hauria ambigüitat.

Enunciat (2)
Significat de l'oració (2)': 'He trobat (sense que els hagués perduts, potser) els exàmens' + 'Els exàmens que abans no eren corregits ara ho eren'. Significat de (2)": 'Havia perdut exàmens, i he trobat els que ja eren corregits abans de perdre'ls'.

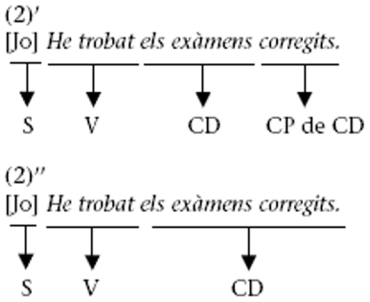

Per què (2) és un enunciat ambigu?
1) Perquè els adjectius solen anar darrere el substantiu que acompanyen. Si (2)" com en altres llengües fos *He trobat els corregits exàmens*, (2) no seria un enunciat ambigu.
2) Perquè *trobar* pot tenir dues accepcions: 'Veure aparèixer per atzar una cosa que hom no cercava' i 'Descobrir una cosa que hom cercava'.

Enunciat (3)
Significat de l'oració (3)': 'Vaig anar al cinema en un moment indeterminat que ahir em vas aconsellar'. Significat de (3)": 'Ahir vaig anar al cinema que em vas aconsellar en un moment indeterminat'.

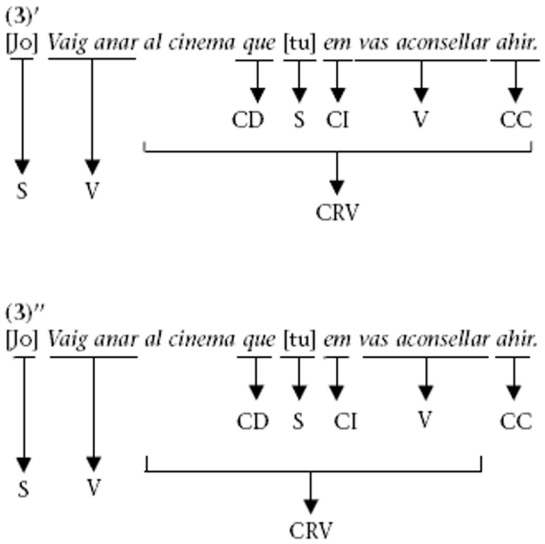

Per què (3) és un enunciat ambigu? Perquè els CC de temps són externs al seu predicat. El mateix significat de l'oració (3)' es podria expressar com a *Vaig anar al cinema que ahir em vas aconsellar* (on *ahir* també és extern al predicat, sense tenir en compte *que*, que ha d'anar al davant de la seva oració) i (3)" es podria expressar com a *Ahir vaig anar al cinema que em vas aconsellar.* Amb *ahir* a davant de tot de la seva oració ja no tindríem enunciats ambigus.

6) A (1) el parlant vol expressar una opinió i comença amb *Jo,* que molt sovint té el paper temàtic EXPERIMENTADOR. Després s'adona que el verb *agradar* vol que l'EXPERIMENTADOR sigui CI i continua l'oració normalment. Hauria de ser *A mi m'agraden més els bombons de licor.*

A (2) el parlant diu *tothom*, que gramaticalment és de tercera persona del singular. Però, com que té un significat de primera persona del plural, el parlant fa la concordança semàntica.

Hauria de ser *Tothom es pensa que és millor que els altres* o *Tots ens pensem que som millors que els altres*.

A (3) el parlant comença l'oració amb el pronom de primera persona del singular. Però, com que després hi afegeix un CC de companyia en segona persona del plural abans del V, fa la suma del S amb el CC, com si tot fos S. Hauria de ser *Jo i vosaltres, és clar, hi anirem*, *Hi anirem jo i vosaltres, és clar* (o, com aconsellen les normes d'educació, *Vosaltres i jo hi anirem* o *Hi anirem vosaltres i jo*) o *Jo –amb vosaltres, és clar– hi aniré*.

Glossari

Antecedent mot (o sintagma) del qual un pronom pren el significat i, si escau, el gènere i el nombre.

Atribut nucli del predicat nominal. Es distingeix del subjecte perquè, en molts casos, pot pronominalitzar amb *ho*.

Complement circumstancial complement no exigit pel verb, que tant pot aparèixer en una oració amb predicat nominal com en una oració amb predicat verbal.

Complement de règim verbal complement amb preposició (que pot caure en certs contextos), exigit per un verb predicatiu. Pronominalitza amb *en* (si la preposició és *de*) o *hi* (si la preposició és *a*, *amb* i *en*, sobretot). No pot ser mai representat per pronoms personals febles.

Complement directe complement normalment sense preposició exigit per un verb predicatiu. Pronominalitza amb /l/(si és definit), amb *ho* (si és neutre o una oració subordinada) i amb *en* (si és indefinit o quantificat). També pot ser representat pels pronoms personals febles.

Complement indirecte complement amb la preposició *a*, normalment [+animat] i de paper temàtic DESTINACIÓ, exigit per un verb predicatiu (tot i que també pot aparèixer amb verbs atributius). Pronominalitza amb *li* si és de tercera persona del singular no reflexiva (en plural, *els)*. També pot ser representat pels pronoms personals febles.

Complement predicatiu complement que complementa alhora un verb predicatiu i un subjecte (complement predicatiu de subjecte) o un complement directe (complement predicatiu de complement directe). Pronominalitza generalment amb *hi*.

Forma de relatiu grup de mots format per una preposició, si escau, i un pronom relatiu.

Interjecció categoria oracional, no lèxica, que equival semànticament a una oració. Els elements que la componen expressen funcions pragmàtiques (dolor, alegria, sorpresa, etc.).

Mot oració mot o grup de mots que, tot i que sintàcticament no presenten les característiques prototípiques d'una oració (perquè no tenen un verb), equivalen semànticament i entonativament a una oració.

Oració mot o grup de mots que constitueixen una unitat sintàctica independent i entontativa, i que contenen un verb.

Oració composta oració que conté més d'un verb. Se'n diferencien dos tipus bàsics: les oracions compostes per coordinació i les oracions compostes per subordinació. Dins les oracions compostes per subordinació es distingeixen les oracions compostes per subordinació adverbial, les oracions compostes per subordinació substantiva i les oracions compostes per subordinació adjectiva.

Oració simple oració que no conté cap oració subordinada, i només té un verb.

Oració subordinada oració no independent que equival a un constituent d'una oració composta.

Predicat nominal funció del sintagma verbal d'un verb atributiu, format pel verb atributiu i l'atribut (en aquests tipus de predicats el nucli és l'atribut, no el verb).

Predicat verbal funció del sintagma verbal d'un verb predicatiu, format pel verb i els complements que exigeix.

Sintagma adjectival constituent sintàctic el nucli del qual és un adjectiu.

Sintagma adverbial constituent sintàctic el nucli del qual és un adverbi.

Sintagma nominal constituent sintàctic el nucli del qual és un substantiu.

Sintagma verbal constituent sintàctic el nucli del qual és un verb.

Bibliografia

Bibliografia bàsica

Cuenca, M.J. (1991). *L'oració composta II: la subordinació*. València: Publicacions de la Universitat de València.

Fabra, P. (1956). *Gramàtica catalana*. Barcelona: Teide.

Ramos, J.R. (1992). *Introducció a la sintaxi*. València: Tàndem.

Ruaix, J. (1988). *El català/2*. Moià: Ruaix editor.

Solà, J. (1999). *Parlem-ne. Converses lingüístiques*. Barcelona: Proa.

Vilà, C. (1990). *Sintaxi bàsica del català*. Barcelona: Barcanova.

Bibliografia complementària

Bel (2002). "Les funcions sintàctiques". A: J. Solà; M.-R. Lloret; J. Mascaró; M. Pérez; Saldanya (ed). *Gramàtica del català contemporani*, (vol. 2, pàg. 1077-1042). Barcelona: Editorial Empúries

Bonet, S.; **Solà, J.** (1986). *Sintaxi generativa catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Cuenca, M.J. (1988). *L'oració composta I: la coordinació*. València: Publicacions de la Universitat de València.

Cuenca, M.J. (1992). *Teories gramaticals i ensenyament de llengües*. València: Tàndem.

Cuenca , M.J. (2009). "Sintaxi". A: S. Climent; J. Mateu (coords.). *L'estructura de les llengües*. Barcelona: FUOC.

Hernanz, M.L. (2002). "L'oració". A: J. Solà; M.-R. Lloret; J. Mascaró; M. Pérez Saldanya (eds.). *Gramàtica del català contemporani*, (vol. 2, pàg. 995-1073). Barcelona: Editorial Empúries.

Rosselló, J. (2002). "El SV, I: verb i arguments verbals". A: J. Solà; M.-R. Lloret; J. Mascaró; M. Pérez Saldanya (ed.). *Gramàtica del català contemporani*, (vol. 2, pàg. 1857-1949). Barcelona: Editorial Empúries.

Solà, J. (1987). *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*. Barcelona: Edicions 62.

Solà, J. (1994). *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries.

(2002). "Les subordinades de relatiu". A: J. Solà; M.-R. Lloret; J. Mascaró; M. Pérez Saldanya (ed.). *Gramàtica del català contemporani*, (vol. 3, pàg. 2459-2565). Barcelona: Editorial Empúries.

(2009). *Plantem cara. Defensa de la llengua, defensa de la terra*. Barcelona: La Magrana.

Vilà, C. (2001). *La llengua catalana com a sistema*. Barcelona: EDIUOC.